

Loviisa ja Ruotsinpyhtää

**Loviisan pohjoisosien ja Ruotsinpyhtään Tesjoen
osayleiskaava-alueen (=LOTES-alueen) inventointi**

22.10.–25.10.2007

Tapani Rostedt

MUSEOVIRASTO
ARKEOLOGIAN OSASTO

Arkisto- ja rekisteritiedot

Kunta: Loviisa ja Ruotsinpyhtää

Tutkimuksen laatu: inventointi

Kohteiden ajoitus: esihistoriallinen/historiallinen

Peruskartat: 3021 12 Loviisa ja 3023 03 Tesjoki

Projekti: Loviisan pohjoisosien ja Ruotsinpyhtään Tesjoen yhteisen osayleiskaava-alueen (=LOTES-alueen) arkeologinen selvitys

Tutkimuslaitos: Museovirasto, arkeologian osasto (MV/AO)

Tutkija: FM Tapani Rostedt

Kenttätyöaika: 22.10.–25.10. 2007

Tutkimuskustannukset: 4760 € (neljän lähialueen inventoinnin kustannukset yhteensä)

Tutkimusten kustantaja: Loviisan kaupunki ja Ruotsinpyhtään kunta

Löydöt: -

Mustavalkonegatiivit: 145 173–145 195

Diapositiivit: 61 141, 61 153–61 160

Inventointiraportin sivumäärä: 40 s + liitteet

Liitteet: gps-pisteitten luettelo, mustavalkonegatiiviluettelo, diapositiiviluettelo, kartat

Alkuperäisen kaivauskertomuksen säilytyspaikka: Museovirasto, arkeologian osaston arkisto, Helsinki

Sisällysluettelo

Arkisto- ja rekisteritiedot	2
Sisällysluettelo	3
Tiivistelmä	4
1. Johdanto	5
2. Sijainti ja ympäristö	6
3. Alueen asutushistoriaa	7
4. Inventoinnin menetelmät	11
5. Kenttätutkimukset	12
6. Kohdeluettelo	13
6.1 Loviisa Loviisan maalinnoitus	14
6.2 Loviisa Ulrika	15
6.3 Ruotsinpyhtää Tessjön-Taasian kuninkaankartano	16
6.4 Ruotsinpyhtää Holmgårdin mylly	18
6.5 Ruotsinpyhtää Storby gård 2	20
6.6 Ruotsinpyhtää Päivölä	23
6.7 Ruotsinpyhtää Holmgård	24
6.8 Ruotsinpyhtää Björkkulla	25
6.9 Ruotsinpyhtää Harapottsbacken	26
6.10 Ruotsinpyhtää Tesjoki Koskela 2	27
6.11 Ruotsinpyhtää Stenkulla	28
6.12 Ruotsinpyhtää Nedre Björkkärret 1	30
6.13 Ruotsinpyhtää Nedre Björkkärret 2	31
6.14 Ruotsinpyhtää Tessjöby	32
6.15 Ruotsinpyhtää Kaskisbacken	33
6.16 Ruotsinpyhtää Myllykylänlampi	34
6.17 Ruotsinpyhtää Tesjoki Koskela	35
6.18 Loviisa Rauhala	36
6.19 Ruotsinpyhtää Holmgård Holmankoski	37
6.20 Ruotsinpyhtää Storby gård	38
7. Yhteenveto	39
Lähteet	39
Liitteet	41

Tiivistelmä

Museoviraston arkeologian osasto toteutti 22.10.–25.10.2007 esihistoriallisen ja historiallisen ajan kiinteiden muinaisjäännösten arkeologisen inventoinnin Loviisan kaupungin ja Ruotsinpyhtään kunnan tilauksesta Loviisan pohjoisosien ja Ruotsinpyhtään Tesjoen osayleiskaava-alueella (= LOTES-alue). Työ suoritettiin kolmen muun inventoinnin yhteydessä, jotka kaikki liittyvät lähialueiden kaavoituksen; Loviisan rantaosayleiskaava, Harmaakallion alueen osayleiskaava sekä Köpbackan alueen osayleiskaava. Inventointien tutkimuskustannukset kaikkien em. alueiden osalta olivat 4760 euroa ja niistä vastasivat hankkeiden toteuttajina Loviisan kaupunki ja Ruotsinpyhtään kunta. Kenttätutkimuksista vastasi Museoviraston tutkija FM Tapani Rostedt.

Inventoinnin tarkoituksena oli etsiä ja paikantaa kaavoitettavalla alueella tai sen välittömässä läheisyydessä olevat esihistorialliseen tai historialliseen aikaan ajoittuvat kiinteät muinaisjäännökset. Kohteiden paikantaminen perustui kartta-aineiston analyysiin sekä maastohavaintoihin. Inventoitavalta alueelta tunnettiin ennen tutkimuksia kolme kiinteää muinaisjäännöstä; yksi kivikautinen asuinpaikka, yksi keskiaikainen kylätontti ja Loviisan maalinnoitus. Lisäksi alueelta tunnetaan kaksi kivikautista irtolöytöpaikkaa, joiden tarkempaa sijaintia ei enää nykyään pystytä määrittelemään.

Kenttätutkimuksissa kaavoitettavalta alueelta ja sen läheisyydestä löydettiin 15 entuudestaan tarkemmin tuntematonta kohdetta, jotka kaikki ajoittuvat historialliseen aikaan.

1. Johdanto

Museoviraston arkeologian osasto toteutti 22.10.–25.10. 2007 esihistoriallisen ja historiallisen ajan kiinteiden muinaisjäännösten arkeologisen inventoinnin Loviisan kaupungin ja Ruotsinpyhtään kunnan tilauksesta Loviisan pohjoisosien ja Ruotsinpyhtään Tesjoen osayleiskaava-alueella (= LOTES-alue). Työ suoritettiin kolmen muun inventoinnin yhteydessä, jotka kaikki liittyvät lähialueiden kaavoituksen; Loviisan rantaosayleiskaava Harmaakallion alueen osayleiskaava sekä Köpbackan alueen osayleiskaava. Inventointien tutkimuskustannukset kaikkien em. alueiden osalta olivat 4760 euroa ja niistä vastasivat hankkeiden toteuttajina Loviisan kaupunki ja Ruotsinpyhtään kunta. Kenttätutkimuksista vastasi Museoviraston tutkija FM Tapani Rostedt.

Osayleiskaavan laadinnan yhteydessä oli selvitettävä kaavan toteutuksen ympäristövaikutukset maankäyttö- ja rakennuslain ja –asetuksen edellyttämällä tavalla. MRL 9§ mukaan ”kaavan tulee perustua riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin. Kaavaa laadittaessa on tarpeellisessa määrin selvitettävä suunnitelman toteuttamisen ympäristövaikutukset, mukaan lukien yhdyskuntataloudelliset, sosiaaliset, kulttuuriset ja muut vaikutukset. Selvitykset on tehtävä koko siltä alueelta, jolla kaavalla voidaan arvioida olevan olennaisia vaikutuksia”.

MRL 1 § perusteella selvitysten on annettava riittävät tiedot, jotta voidaan arvioida suunnitelman toteuttamisen merkittävät välittömät ja välilliset vaikutukset kaupunkikuvaan, maisemaan, kulttuuriperintöön ja rakennettuun ympäristöön.

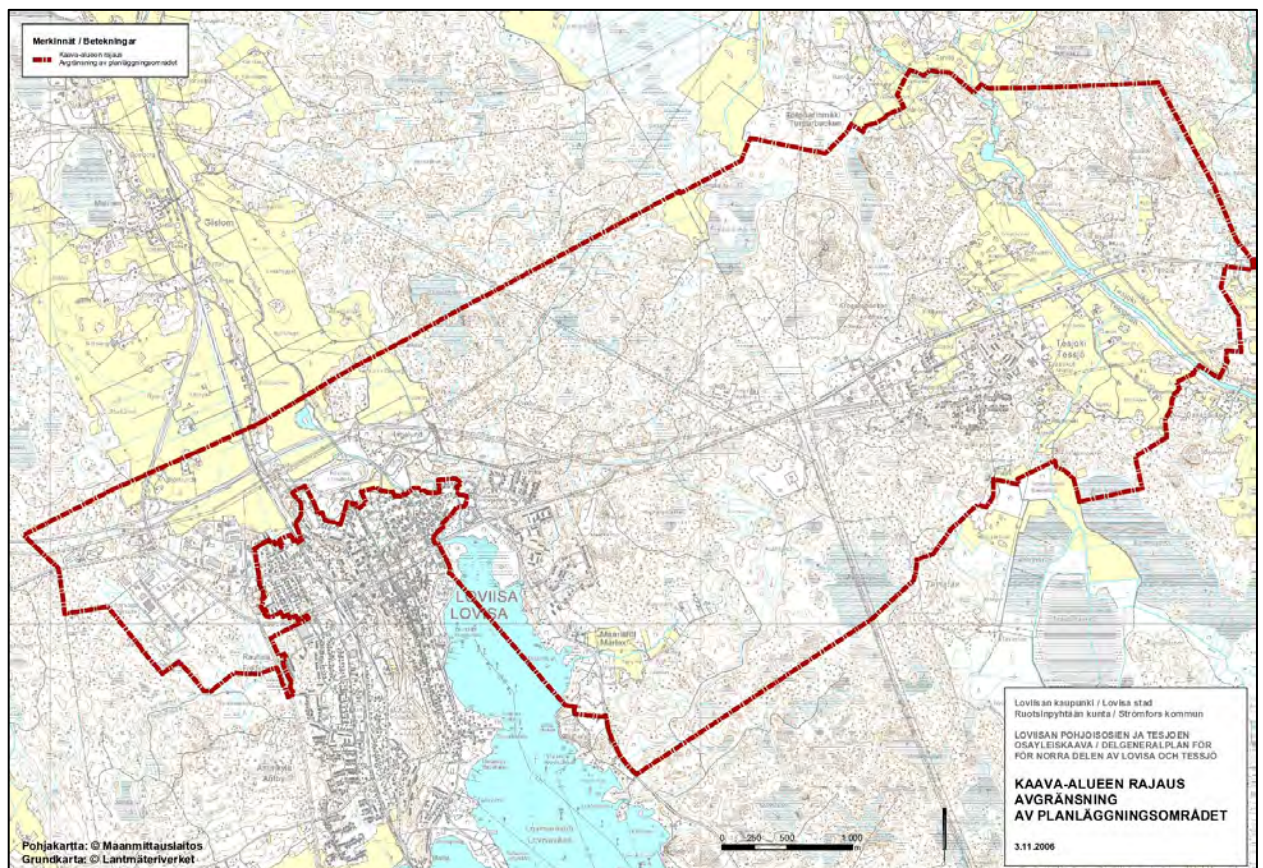
Inventoinnin tarkoituksena oli etsiä ja paikantaa kaavoitettavalla alueella tai sen välittömässä läheisyydessä olevat esihistorialliseen tai historialliseen aikaan sijoittuvat kiinteät muinaisjäännökset ja mahdollisuuksien mukaan määritellä niiden jatkotutkimustarve. Kohteiden paikantaminen perustui kartta-aineiston analyysiin sekä maastohavaintoihin. Historiallisen ajan muinaisjäännöksiksi lasketaan keskiaikaiset ja sitä nuoremmat kohteet, joten ne ajoittuvat 1200-luvulta 1900-luvun alkuun. Historiallisen ajan muinaisjäännöksiä ovat mm. autioituneet keskiaikaiset kyläpaikat, kaupunkien arkeologiset kerrostumat, tervahaudat ja muut maaseudun elinkeinohistorialliset jäännökset sekä käytöstä poistuneet masuunit, tiet, hautausmaat ja ensimmäisen maailmansodan aikaiset linnoituslaitteet. Esihistoriallisiksi muinaisjäännöksiksi määritellään 1200-lukua vanhemmat ihmistoiminnasta kertovat kohteet kuten esim. asuinpaikat, kalmistot, raudanvalmistuspaikat ja erilaiset kivirakenteet.

Esivalmisteluissa ja kenttätutkimusten aikana pyrittiin ottamaan huomioon kaikki mahdolliset esihistoriallisen ja historiallisen ajan muinaisjäännöstyypit. Inventoinnin tarkoituksena oli etsiä ennestään tuntemattomia muinaisjäännöksiä, sekä tarkastaa ennestään tunnetut alueella ja sen välittömässä läheisyydessä olevat kohteet. Inventoitavalta alueelta tunnettiin ennen tutkimuksia yksi kivikautinen asuinpaikka, yksi keskiaikainen kylätontti sekä Loviisan maalinnoitus. Lisäksi alueelta tunnetaan kaksi kivikautista irtolöytöpaikkaa, joiden tarkempaa sijaintia ei enää nykyään pystytä määrittämään. Tutkittavalla alueella on historiallisten karttojen perusteella ollut runsaasti ihmistoimintaa, mm. erilaisia asuintaloja, myllyjä sekä tiestöä. Kenttätutkimuksissa kaavoitettavalta alueelta ja sen läheisyydestä löydettiin 15 entuudestaan tarkemmin tuntematonta kohdetta. Kaikki löydetyt uudet kohteet ajoittuvat historialliseen aikaan. Niiden lisäksi alueella tarkastettiin kaikki ennestään tunnetut muinaisjäännökset sekä 15 muuta kohdetta, jotka eivät täytäneet kiinteän

muinaisjäännöksen tuntomerkkejä mutta joilla kuitenkin on kulttuurihistoriallista arvoa. Tutkittavalla alueella paikannettiin tarkemmin myös vanhaa tiestöä. Osittain yhä käytössä olevia vanhoja teitä ja tielinjauksia ei sinällään lasketa muinaisjäännöksiksi, mutta osana alueen toiminta- ja asutushistoriaa ne olisi silti syytä ottaa kaavoituksessa huomioon. Lista kaikista inventoinnin aikana kerätyistä gps-pisteistä on liitteessä 1.

2. Sijainti ja ympäristö

Suunnittelualue sijaitsee Loviisan pohjoisosassa sekä Ruotsinpyhtään Tesjoella (= ns. Lotes-alue). Suunnittelualueen pinta-ala on noin 2384 hehtaaria ja se sijaitsee Valtatien 7 (E18) molemmin puolin (kuva 1).

Kuva 1. Lotes-alueen rajaus.

Osayleiskaavasta laaditaan oikeusvaikutteinen osayleiskaava, joka ohjaa asemakaavoitusta. Osayleiskaavan tarkoituksena on Loviisan pohjoisosan ja Ruotsinpyhtään Tesjoen yhdyskuntarakenteen ja maankäytön yleispiirteinen ohjaaminen sekä eri toimintojen sijoittaminen ja yhteen sovittaminen. Osayleiskaavan valmistelu aloitettiin kevättalvella 2006. Kaavoitettavaa aluetta koskee osittain Loviisan kaupunginvaltuuston hyväksymät oikeusvaikutuksettomat rantaosayleiskaava 13.11.1985 sekä koko kaupungin aluetta koskeva yleiskaava 9.12.1987. Vähäiseltä osin uusi osayleiskaava-alue ulottuu Loviisan kaupungin oikeusvaikutteisen keskustan osayleiskaavan alueelle. Osayleiskaavat ovat sisällöltään vanhentuneita eikä niillä ole nykyisen lainsäädännön mukaisia

oikeusvaikutuksia. Ruotsinpyhtään Tesjoen alueella ei ole oikeusvaikutteista osayleiskaavaa. Tesjoen taajaman alueella on kunnanvaltuuston hyväksymä kaavarunko.

Voimassa olevassa seutu- ja maakuntakaavassa on osoitettu moottoritieyhteys yleissuunnitelman mukaisena. Seutukaavassa on esitetty moottoritie HELI-radon rinnalla eteläisenä linjauksena. Maakuntakaavaluonnoksessa Loviisan liittymäalueen tuntumassa on esitetty varauksia asumiselle, virkistykseksi, työpaikka- ja teollisuusalueille. Loviisassa taajama-alue laajenee kaupungin itäpuolella lähinnä etelään päin. Loviisan ja Tesjoen välinen alue moottoritien eteläpuolella on osoitettu teollisuuden ja työpaikkatoimintojen laajentumisalueeksi. Tesjoella olemassa olevaa aluevarausta on laajennettu jonkin verran. Lähimpänä moottoritietä, taajama-alueen pohjoispäässä, on pientaloasutuksen reservialue. Maakuntakaavaluonnoksessa on esitetty myös viheryhteystarpeita moottoritien ja HELI-radon vyöhykkeen poikki.

Maisemamaakuntajaossa alue kuuluu Suomenlahden rannikkoseutuun. Kallioperä alueella on pääasiassa rapakiveä, mikä antaa maisemalle särmiikkään ja kivikkoisen yleisilmeen. Siirtolohkareita esiintyy runsaasti. Maaperältään alue on pääasiassa kivikkoista moreenia, jota rikkovat lukuisat pienet suot ja avokalliot. Yleisilmeeltään selänneet ja suopainanteet ovat havupuuvaltaisia metsiä. Savilaaksot viljeltyine peltoineen Loviisanjoen ja Tesjoen varsilla tuovat avaruutta maisemaan. Maiseman runkona toimii Loviisan halkaiseva pitkä ja kapea harjujakso, joka on parhaiten havaittavissa Loviisanlahden länsipuolella metsäisenä selänneenä, Myllyharjuna. Maasto on selkeästi luode-kaakko suuntautunutta, mikä on havaittavissa sekä harjun että jokilaaksojen muodossa. Korkeustasoiltaan maasto on vaihtelevaa ja selänneiden lakialueet kohoavat merenpinnan tasosta jopa noin 50 m korkeuteen. Korkeimmat selänneet ovat Tesjokea ympäröivillä metsäalueilla sekä Loviisan Myllyharjulla. Alavinta on merenrannalla sekä jokilaaksoissa.

3. Alueen asutushistoriaa

Vaikka Uudenmaan katsotaan historiallisesti olleen suhteellisen myöhään asutettua aluetta, on sen esihistorialla pitkälle menneisyyteen ulottuvat juuret. Vanhimpien tutkittavan alueen asukkaiden katsotaan kuuluneen Suomusjärven mesoliittisen kivikauden kulttuurin piiriin, joka on saanut nimensä Suomusjärveltä tavatun runsaan löytöaineiston mukaan. Suomusjärven kulttuurin katsotaan olleen maassamme vallalla jääkauden lopulta aina keramiikan tuloon saakka, aikajaksosta puhutaankin usein myös esikeraamisena kulttuurivaiheena. Sen aikana väestön määrä lisääntyi tasaisesti ja kampakeraamiselle ajalle tultaessa asutusta oli jo lähes koko maassa. Varhaisimman asutuksen tulosuuntaa ei voida varmuudella sanoa, mutta mitä ilmeisimmin se on saapunut maahamme etelästä ja/tai idästä. (esim. Takala 2004, 164–165 viitteinen) Loviisan seudulla, kuten muuallakin Uudenmaan rannikolla maiseman kehitykseen on vaikuttanut erityisesti rannansiirtyminen ja sen seuraukset. Kivikauden alkuvaiheessa mesoliittisella kivikaudella noin 9200–8500 vuotta sitten Ancylusjärven pinta laski muutamien satojen vuosien aikana yli 30 metriä. Vanhimmat mesoliittiset asuinpaikat olisivat siten hyvin vaihtelevilla korkeuksilla nykyisten 60 ja 30 metrin korkeuskäyrien välillä. (Esim. Matiskainen 1989, 386, fig. 9) Kaava-alueen maisema oli tuolloin vielä hyvin saaristomaista, oikeastaan voitaisiin puhua karusta ulkosaaristosta.

Runsas 8000 vuotta sitten syntyi Litorinameri ja merenpinta kohosi hitaasti useiden satojen vuosien ajan kunnes nousu päättyi noin 7000 vuotta sitten. 6000 vuoden

takaisen varhaiskampakeraamisen asutuksen aikainen rantaviiva alueella voidaan karkeasti vetää nykyisen 25 metrin korkeuskäyrän mukaan (Matiskainen 1989, 386, fig. 9).

Mesoliittista kivikautta seurasi maassamme neoliittinen kivikausi noin 5100 eKr. Sen vanhempaa osaa kutsutaan kampakeraamiseksi kulttuuriksi, jonka tärkein ero edelliseen asutusvaiheeseen oli saviastioitten palasten ilmaantuminen esihistorialliseen aineistoon. Kampakeraamisen kulttuurin katsotaankin olevan suoraa jatkoa Suomusjärven kulttuurille. Sen aikana asutus maassamme vakiintui ja lisääntyi edelleen, tosin ilmeisesti myös uusia ihmisryhmiä tuli alueelle tuoden mukanaan uusia esinetyyppejä ja niiden valmistustapoja. Kiviteknologian piirissä suurin muutos entiseen oli huolellisesti hiottujen kiviesineitten yleistyminen (esim. Cleve 1956, 4).

Kivikauden loppupuolella, noin 3200 eKr. maassamme levisi nuorakeraaminen eli vasarakirveskulttuuri, ilmeisesti uuden väestöryhmän mukana. Myöhemmin se vähitellen sulautui alueella jo aikaisemmin asuneiden väestöryhmien kanssa Kiukaisten kulttuuriksi noin 2300 eKr. Viimeistään näihin aikoihin maanviljely alkoi maassamme yleistyä, eivätkä asuinpaikat enää olleet vain vesistöjen äärelle sijoittuneita. Nyt asuinpaikan valintakriteeriksi tuli vesistön läheisyyden lisäksi, tai ehkä jopa sitä tärkeämmäksi sijainti maanviljelyyn ja/tai karjanhoitoon otollisten alueiden läheisyydessä (esim. Matiskainen & Ruohonen 2004, 20–21). Kivikautisen asutuksen aikaiset rannat ovat alimmillaan sijainneet tutkittavalla alueella noin 17,5–15 metrin korkeudella nykyisestä merenpinnasta.

Ensimmäinen metalli, jota ihminen oppi käsittelemään, oli kupari, jota hyödynnettiin jo noin 6000 eKr. Lähi-Idässä. Vasta noin 3000 vuotta myöhemmin siellä alettiin tehdä esineitä pronssista, joka on kuparin ja jonkin muun metallin, yleensä tinan, sekoitus. Keski-Euroopassa pronssi johti metallin läpimurtoon noin 2000 eKr. Suomessa kivikausi vaihtui pronssikaudeksi vähitellen noin 1800/1500–1300 eKr.

Pronssin käyttö on vain yksi pronssikautisten kulttuurien piirre, sillä monilla alueilla metallin käytön omaksumiseen liittyi myös muita tärkeitä muutoksia. Keski-Euroopassa ja Venäjällä kaupankäynti vilkastui huomattavasti ja yhteisöt muuttuivat järjestäytyneemmiksi. Suomeen nämä ilmiöt heijastuivat vain vähissä määrin, sillä maamme sijaitti sekä läntisten että itäisten pronssikautisten keskusten reuna-alueella. Väestöryhmien yhteydet eri suunnille muoivasivat Suomen pronssikautista kulttuuria, ja maa olikin jakautunut kahteen eri kulttuuripiiriin. Se rannikkovyöhyke johon nyt tutkittava aluekin tuolloin kuului, suuntautui yhä enemmän länteen, kun taas sisä- ja Pohjois-Suomi ylläpitivät perinteisiä yhteyksiään itään ja kaakkoon. Ajanjaksosta on käytetty usein termejä pronssikausi, joka tarkoittaa Suomen rannikkoaluetta eli läntistä pronssikulttuuria ja varhaismetallikausi, joka käsittää samanaikaisen kulttuurin sisämaassa eli Pohjois- ja Itä-Suomen pronssikulttuurin (esim. Lavento 2001, 143–144).

Viimeistään pronssikaudella 3500–2500 vuotta sitten tutkittavalle alueelle oli muodostunut sille myöhemminkin ominainen jako jokilaaksojen uurtamaan pohjoisosaan, sisämaahan työntyvien merenlahtien rikkomaan rannikkoon sekä sen edustalla olevaan saaristoon. Rantaviiva oli tuolloin 15–12,5 metriä nykyistä ylempänä.

Pronssi oli maassamme vielä uusi ja harvinainen materiaali, kun muualla jo opittiin valmistamaan rautaa. Raudan yleistyminen alkoi runsaat 3000 vuotta sitten, mutta kesti yli tuhat vuotta ennen kuin sen käytön voidaan todeta levinneen Suomeen.

Suomessa rautakauden katsotaan alkaneen noin 500 eKr., mutta itse asiassa rauta alkoi yleistyä maassamme vasta 500 vuotta myöhemmin.

Rautakaudella, 500 eKr. – 1300 jKr., tutkittavan alueen katsotaan pitkälti kuuluneen ns. eränautinnan alueisiin, vaikka merkkejä vakiintuneesta asumisesta alueella jonkin verran onkin. Rautakauden loppuvaiheessa varsinkin Uudenmaan itäosien katsottiin kuuluvan lähes kokonaan hämäläisten nautinta-alueisiin (esim. Kepsu 2005, 59).

Rautakauden alusta tunnetaan löytöjä maastamme vain vähän, ja aikaisemmin tämän katsottiinkin kuvastaneen asutustyhjiötä ajanlaskun vaihteen tienoilla. Nykyään on kuitenkin vallalla käsitys, jonka mukaan samoihin aikoihin tapahtunut ilmaston viileneminen olisi pakottanut väestön pitkälti luopumaan ”uusista” elintavoistaan ja siirtymään entistä enemmän kalastukseen, metsästykseseen sekä keräilyyn. Tämän käsityksen mukaan suomalaisten esi-isät olisivat asuttaneet maata jo kivikaudelta lähtien. Jos ajatellaan asutuksen levinneisyyttä maassamme esihistoriallisen ajan lopulla, kuuluu arkeologisesti tunnetun rautakautisen kulttuurin piiriin vain yllättävän pieni osa siitä. Porista Tampereen ja Mikkelin kautta Sortavalaan vedetyn linjan pohjoispuolella on vain joitakin harvoja asutuspesäkkeitä, ja linjan eteläpuolellakin on asuttujen alueiden välillä laajoja asumattomiksi tulkittuja erämaita (esim. Meinander 1969, 66–69).

Vanhemmalla rautakaudella, n. 500 eKr. – 500 jKr., Uudenmaan asutus keskittyi Karjaan ja Porvoon seuduille, mutta tämän jälkeen Uudellamaalla seuraa eräänlainen asutustyhjiö, eikä alueelle ole kehittynyt Varsinais-Suomen tai Hämeen jokilaaksoalueiden kaltaisia asutuskeskittymiä. Selityksenä tälle on pidetty Uudenmaan maantieteellistä ja ilmastollista sijaintia (esim. Seppälä 2006, 42). Yksi syy Uudenmaan rannikon vähäiselle asutukselle on mahdollisesti ollut alueen rauhattomuus varsinkin viikinkiaikana 800–1025, jolloin viikinkien idän reitti kulki Suomenlahden pohjoista rannikkoa pitkin. Viikingit kävivät kauppaa todennäköisesti hämäläisten kanssa, koska Vantaanjoki tarjosi hyvät yhteyden sisämaahan hämäläisten alueille. Viikinkiajan kuluessa ja sen jälkeen Eurooppaan suuntautuneen turkiskaupan seurauksena Uudenmaan jokien suihin on saattanut syntyä hämäläisiä kauppapaikkoja ja tämän seurauksena myös jonkinlaista asutusta. (esim. Kepsu 2005, 58–59; vrt. esim. Salo 2000, 184)

Esihistorian katsotaan maassamme loppuvan ristiretkiajalla 1025–1300 jKr. kirjallisten lähteiden ilmestymisen myötä. Mitään tarkkaa hetkeä ei voida laskea esihistorian ja historian taitekohdaksi, vaan siirtyminen on tapahtunut vähitellen eri puolilla Suomea. Uudellamaalla historiallisen ajan voidaan katsoa alkavan vuosien 1100–1300 kuluessa. Uusimaa alueena on historiallisesti tarkasteltuna Suomen mittakaavassa suhteellisen myöhään asutettua aluetta, tätä kuvastaa myös alueen nimi ”Uusimaa”.

Uusimaa tuli suhteellisen nopeasti ruotsinkielisten uudisasukkaiden asuttamaksi pian ristiretkien jälkeen 1150-luvulta lähtien. Asutus voimistui edelleen varsinkin Pähkinäsaaren rauhan solmimisen jälkeen (1323), kun olot alueella vakiintuivat rauhallisemmiksi (Ramsay 1924, 10). Vanhimmat Uttamaata koskevat asiakirjat ovat 1300-luvun alusta, ensimmäinen maininta alueesta on kirjallisissa lähteissä vuodelta 1310 (FMU 6572). Yksittäisistä Uudenmaan pitäjistä vanhimmat maininnat ovat 1320-luvulta (esim. Karjaa, Tenhola ja Porvoo). Uudenmaan ranta-alueen uudisasuttamista vauhditti osaltaan myös kuningas Maunu Eerikinpojan julistus Itämaan asukkaille vuonna 1334 (FMU 413). Vähitellen alue jakautui itäiseen Porvoon lääniin joka myöhemmin sulautui Viipurin lääniin sekä läntiseen Raaseporin lääniin, joka asiakirjoissa mainitaan jo 1392. On epäselvää milloin jako itäiseen ja

läntiseen Uuteenmaahan virallisesti on tapahtunut, näin lienee käynyt viimeistään 1400-luvun alussa. (Ramsay 1924, 13)

Perustamisvuodeksi lasketaan kaupungeille usein ensimmäinen maininta historiallisissa lähteissä. Maalaiskuntien osalta tilanne on hankalampi, sillä niitä ei yleensä erityisesti ”perustettu”. Ne vain pikkuhiljaa syntyivät ja kasvoivat, kunnes jossakin kohtaa niistä alkoi olla mainintoja myös kirjallisissa lähteissä. Kyseessä saattoi olla varsin monimutkainenkin prosessi, jossa pitäjä voi kuulua yhteen seurakuntaan, toiseen kihlakuntaan ja kolmanteen veropitäjään. (esim. Luoto 2001,70)

Pernaja on mainittu kirjallisissa lähteissä jo 1352. Nimien ensiesiintymät kuitenkin kertovat vain asutuksen alun takarajan eli viimeisen mahdollisen vuoden jona paikalla oli vakinaista väestöä. Pernajan vanhimman asutuksen katsotaan nimistö tutkimuksen perusteella olevan pitkälti suomalaisperäistä. Suomalaisasutus ruotsalaistui kuitenkin keskiajalta lähtien siinä määrin, että kaikkien kylien nimistö 1700-luvulla oli asiakirjojen todistusten mukaan enemmistöltään ruotsalainen. Pernajan alueen suomalaisväestön joukkoon tuli viimeistään 1300-luvulla ruotsalaissiirtolaisia. Vanha suomalaisasutus näkyy kuitenkin yhä edelleen osittain paikannimistöissä, jossa varsinkin hämäläisvaikutus on ilmeinen (Kepsu 2005, 15, 48–49).

Tutkittavan alueen tunnettu keskiaikainen muinaisjäänös on Tesjoen eli taasian vanha kuninkaankartano Holmgård Ruotsinpyhtäällä. Siitä puhutaan kuninkaankartanona jo vuonna 1352, jolloin kuningas Magnus luovutti Tessjön Padisten luostarille (Allard 1923, 28 viitteineen).

Tutkittavalla alueella oli siis uudisasutusta jo ennen 1500- lukua, vaikkakin kirjalliset tiedot tuon ajan elämästä ovat varsin vähäisiä ja katkelmallisia. Asutus oli pääsääntöisesti keskittynyt ryhmäkyliin. Ryhmäkylä asumismuotona määräytyi hyvin pitkälle sarkajakojärjestelmän perusteella. Sarkajaossa kylän ympärillä olevat viljeltävät maat ja niityt oli jaettu jokaisen talon kesken siten, että joka talolla oli pellossa tai niityssä oma sarka, jota se viljeli ja josta se sai toimeentulonsa. Sarkoja oli usein monia ja ne sijaitsivat kylän ympäristössä. Sarkajako määritti siis hyvin pitkälle miten kylät rakentuivat. 1700-luvulla asutukseen vaikutti suuren Pohjan sodan aikana tapahtunut venäläismiehitys, Isoviha 1714–1721, jonka aikana Suomessa ja Uudellamaalla tapahtui sotatoimista johtuvaa kylien autioitumista. Kylät autioituivat ihmisten paetessa metsissä sijaitseviin piilopirtteihin, mutta tämä ei johtanut useinkaan kylien täydelliseen autioitumiseen, vaan kylille palattiin sotatoimien rauhoituttua (mm. Soikkeli 1932, 58–59). Toinen vielä suurempi muutos asutuksen kannalta tapahtui 1700-luvun puolivälin jälkeen toteutetussa Isojaossa, jossa kylien yhteisomistuksessa olevat maat jaettiin talokohtaisesti. Tämä aiheutti sen että ryhmäkylät hajosivat ja taloja siirrettiin uusille maille lähemmäksi näiden omia maita. Muita kylien autioitumiseen vaikuttaneita tekijöitä saattoivat olla köyhyys ja maiden pakkolunastukset. Isojaon toteuttaminen kesti Suomessa käytännössä yli 200 vuotta ja eri puolilla maata sen seuraukset olivat erilaisia. Esimerkiksi Siuntiossa aikaisemmin kylänä olleista tiloista muodostettiin yleensä yksi tila, joka usein kantaa yhä nykypäivänäkin entisen kylän nimeä. Tessjön alueella ei suuria muutoksia tapahtunut ennen 1900-luvun alkua, jolloin kylän talot vasta hajautettiin lähemmäksi omia peltolohkojaan (Favorin 1986, 177–120, ks. myös esim. Allard 1923, 90–93).

1600- ja 1700- luvut olivat koko Suomessa raskasta aikaa. Sodat ja katovuodet koettelivat talonpoikaisväestöä, samoin aateliston kasvava valta ja siitä seuraavat rasitteet. Rannikolla tilanne oli sisämaata hieman parempi, sillä

talonpoikaispurjehdukset esim. Tallinnaan jatkuivat edelleen, jolloin sieltä voitiin tarvittaessa ostaa kylvösiemeniä mm. puutavaratuotteita vastaan (esim. Luoto 2001, 110–111, 122).

Isonjaon seurauksena syntyi myös lisäasutusta torpparilaitoksen myötä. Nyt kun talojen omistuksessa oli maata, sitä vuokraamalla torppareille saatiin lisää työvoimaa tilalle ja lisää maata raivattua viljelykseen. Tämä 1700-luvun puolivälissä tapahtunut muutos talonpoikien oikeuksissa vuokrata maata muille synnytti torpparilaitoksen. 1800-luvun alussa torppien määrän on maassamme arvioitu olleen lähes 25 000. Myös Uudellamaalla torppien määrä lisääntyi ja tämä edesauttoi rakennuskannan sekä viljelymaan lisääntymistä. Torppien ja torppareiden määrä kääntyi laskuun Uudellamaalla 1800-luvun loppuvaiheessa (esim. Kaukiainen 1980, 225).

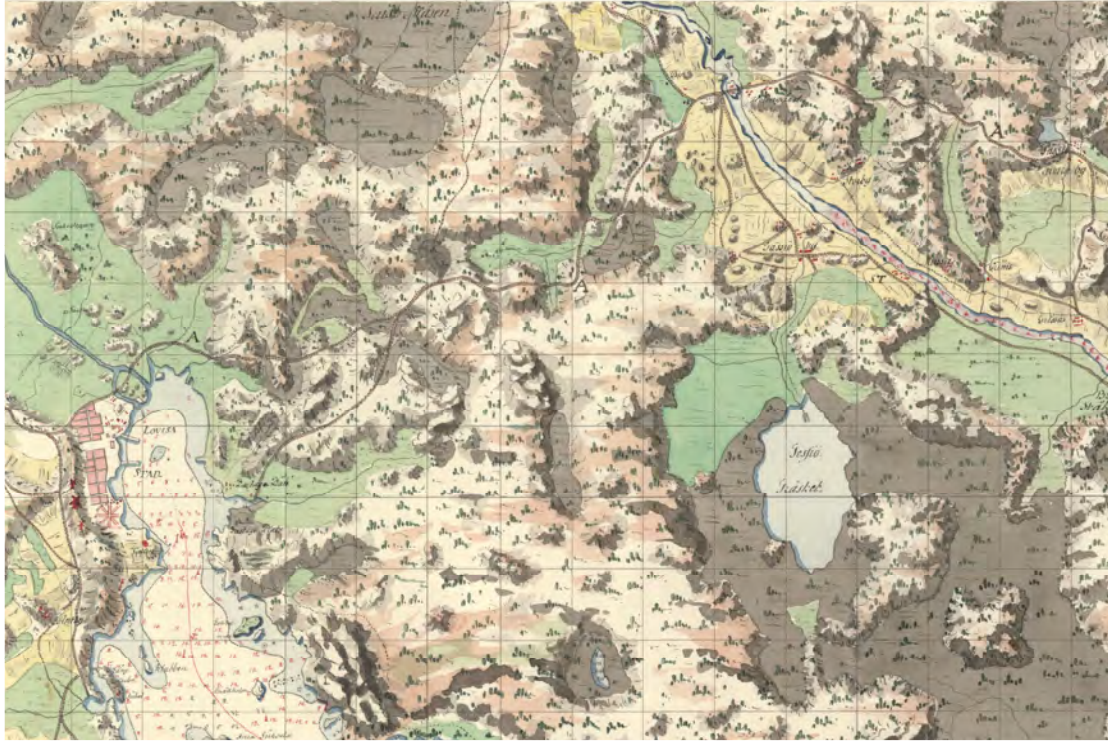
4. Inventoinnin menetelmät

Loviisan alueella ei ole koskaan tehty arkeologista perusinventointia. Ruotsinpyhtäällä on perusinventoinnit tehty vuosina 1940 (Berit Boström) ja 1977 (Matti Bergström). Vuonna 1998 tehty Länsisalmi – Kymi – voimajohdon inventointi (Kreetta Lesell) sekä vuonna 2005 tehty Valtatie 7 linjauksen arkeologinen inventointi (Katja Vuoristo ja Kreetta Lesell) koskivat osittain nyt inventoitavia alueita.

Ennen varsinaista kenttätöosuutta käytettiin osayleiskaava-alueella ja sen välittömässä läheisyydessä olevien historiallisen ajan muinaisjäännostien etsimisessä tutkimusmetodin kartta-analyysia. Tämä tarkoittaa sitä, että suunnittelualueelta pyrittiin etsimään kaikki historiallinen karttamateriaali ja verrattiin sitä nykyiseen materiaaliin. Nykyisen ja historiallisen karttamateriaalin vertailulla voidaan havainnoida asutuksen kehitystä ja liikkeitä tutkittavalla alueella. Kartta-analyysin alkuvaiheessa primäärilähteinä käytettiin Kuninkaan kartastoa, jonka on laatinut Ruotsin armeija vuosina 1776 – 1805 sotilaallisiin tarkoituksiin. Vuonna 1989 Timo Alanen ja Saulo Kepsu toimittivat kartat kirjana, jonka Suomalaisen Kirjallisuuden Seura julkaisi. Karttamateriaalissa on esitetty sen aikaiset kylät ja niiden nimistö, talot, tiet, polut sekä pellot, niityt, metsät ja muut erilaiset ympäristöt.

Kartta-analyysin alkuvaiheessa pyrittiin hahmottamaan kaava-alue Kuninkaan kartastoon ja tämän avulla kohdentamaan sitä lähellä olevat kylänpaikat ja muut mahdolliset inventoinnin kannalta tärkeät kohteet. Muuta historiallista karttamateriaalia lähdettiin etsimään Kuninkaan kartastosta kohdennettujen kylien nimistön ja pitäjänhistorian pohjalta mm. Kansallisarkistosta. Tämä lähestymistapa perustuu käsitykseen siitä, että Kuninkaan kartastossa kuvatun kyläasutuksen voidaan parhaassa tapauksessa tulkita osin vastaavan 1500-luvun tai jopa sitä vanhempaa asutusta. Muulla historiallisella karttamateriaalilla viitataan lähinnä suurimittakaavaisiin (< 1:20 000) maakirjakarttoihin ja isojakokarttoihin 1600–1800-luvuilta. Inventointialueelle sijoittuvia historiallisia kartoja etsittiin tekemällä tietokantahakuja pitäjien ja kylien nimillä. Tietokantahaut suoritettiin internetissä osoitteessa <http://www.virtuaaliyliopisto.fi/maakirjakartat/> joka sisältää tiedot 1600-luvun maakirjakartoista sekä kansallisarkiston sivuilta <http://www.narc.fi/> joka sisältää muun historiallisen karttamateriaalin. Tämän jälkeen inventointialueelle sijoittuvaan karttamateriaaliin tutustuttiin Kansallisarkistossa. Tarvittaessa kartoista otettiin valokopiot tarkempaa tutkimista ja kenttätöskentelyä varten. Historiallisen

karttamateriaalin kokoamisen jälkeen verrattiin hankittua materiaalia 1900-luvun maastokarttoihin. Karttoja vertailemalla pyrittiin etsimään vanhoissa kartoissa näkyviä talonpaikkoja, valmistuspaikkoja, myllynpaikkoja ja muita mahdollisia historiallisen ajan kiinteitä muinaisjäännöksiä laskettavia kohteita, joita ei ollut enää merkittyinä nykyisiin karttoihin, mutta jotka kuitenkin edustavat historiallisella ajalla tapahtunutta ihmistoimintaa. Jos edellä mainittuja toimintapaikkoja saatiin karttoja vertailemalla kohtuullisesti paikallistettua, merkittiin tarkistettavat alueet peruskartaotteisiin kenttätyövaihetta varten.

Kuva 2. Suunnittelualue hydrologisessa kuninkaankartastossa.

Esihistoriallisia muinaisjäännöksiä etsittiin lähinnä nykyisiä peruskarttoja tarkastelemalla ja merkitsemällä niihin asumiseen tai muuhun ihmistoimintaan soveliaita maastokohtia eri korkeustasoilla. Kaikki korkeammat kalliotasanteet suunnittelualueella tarkastettiin hautauksiin liittyvien kiviröykkiöiden ja vanhojen linnoitusvarustusten varalta. Asumiseen ja muuhun esihistorialliseen toimintaan soveliaita tasaisia rantaterasseja tarkastettiin silmämääräisesti ja tarvittaessa lapiopistoin.

5. Kenttätutkimukset

Inventoinnissa oli mukana GPS-paikannin, jolla löydettyjen kohteitten koordinaatit oli suhteellisen luotettavasti mahdollista saada muistiin. Paikan luonteesta riippuen kohteilla suoritettiin yleistä maaston tarkkailua ja tarpeen niin vaatiessa koepistojen tekemistä lapiolla. Havaituissa kohteissa pyrittiin selvittämään muinaisjäännöksen laajuus ja säilyneisyysaste. Jos paikalla todettiin esihistorialliseen tai historialliseen aikaan sijoittuva muinaisjäänös, kohde valokuvattiin ja sille otettiin GPS-paikantimella vähintään keskikoordinaatit. Muinaisjäänösten laajuus arvioitiin

havaittujen kiinteitten rakenteitten ja alueen topografian perusteella, jonka jälkeen muinaisjäännösten arvioidut rajat merkittiin maastokarttoihin ja otettiin tarvittaessa ylös myös GPS-paikantimella. GPS-laite oli merkittävästi Magellan GPS 320, ja sen paikannustarkkuus oli (laitteen oman ilmoituksen mukaan) kenttäoloissa yleensä +/- 5-6 metriä.

6. Kohdeluettelo

Inventoinnissa käytiin läpi Loviisan pohjoisosien ja Ruotsinpyhtään Tesjoen osayleiskaavan suunnitelman kattamat alueet. Esivalmistelujen ja maastossa suoritettujen tarkastusten jälkeen kaava-alueella tai sen välittömässä läheisyydestä on 18 kohdetta, joista 1 on esihistorialliseen ja 17 historialliseen aikaan ajoittuvia muinaisjäännöksiä. Lisäksi alueella on kaksi tarkemmin paikantamatonta kivikautista irtolöytöä. 15 kohdetta todettiin uuteen aikaan liittyviksi tai muuten sellaisiksi, että ne eivät täytä kiinteän muinaisjäännöksen tuntomerkkejä. Tutkittavalla alueella paikannettiin tarkemmin myös vanhaa tiestöä. Osittain yhä käytössä olevia vanhoja teitä ja tielinjauksia ei sinällään lasketa muinaisjäännöksiksi, mutta osana alueen toiminta- ja asutushistoriaa ne olisi silti syytä ottaa kaavoituksessa huomioon. Lista kaikista inventoinnin aikana kerätyistä gps-pisteistä on liitteessä 1.

6.1 Loviisa Loviisan maalinnoitus

Muinaisjäännösrekisterinro: 1000 00 3233
Laji: kiinteä muinaisjäännös
Muinaisjäännöstyyppi: puolustusvarustukset
Tarkenne: linnoitukset
Ajoitus: historiallinen
Rauhoitusluokka: 1
Lukumäärä: 1

Peruskartta: 3021 10 Loviisa

Yhtenäiskoordinaatit: p = 6705829, i = 3457807, z = 10 m mpy

Koordinaattien selite: muinaisjäännöksen keskipiste

Kiinteistötiedot: -

Sijainti: Loviisan kirkosta 0,7 km koilliseen

Aiemmat tutkimukset: Enqvist, J. & Suhonen V.-P. 2004 inventointi

Heinä mies, Kati 1977 inventointi

Ojonen, Lasse 1973 tarkastus

Suhonen, V.-P. 2003 inventointi

Enqvist, J. & Suhonen V.-P. 2004 inventointi

Suhonen, V.-P. 2006 koekaivaus

Suhonen, V.-P. 2007 kaivaus

Löydöt: -

Kertomuksen liitteet:

Kartat: peruskarttaote 1:10 000

Kuvat: -

Kohde rakennettiin pääasiassa vuosina 1749–1756, venäläiset rakensivat lisäksi 1800-luvun alussa linnakkeen jonka tarkoituksena oli ”kääntää” linnoitusjärjestelmä länteen päin. Kohdetta on inventoitu ja tutkittu varsin kattavasti, eikä sitä tässä yhteydessä enempää käsitellä. Maalinnakkeen erillirakenteista ja niiden sijainnista ks. esim. Enqvist ja Suhonen 2004.

6.2 Loviisa Ulrika

Muinaisjäännösrekisterinro: 1000 01 0162
Muinaisjäännöstyyppi: kiinteä muinaisjäännös
Laji: kulkureitit
Tarkenne: sillat
Ajoitus: historiallinen
Rauhoitusluokka: 2
Lukumäärä: 1
Peruskartta: 3021 10 Loviisa
Yhtenäiskoordinaatit: p = 6705988, i = 3456231, z = 21 m mpy
Koordinaattien selite: kivisillan keskikoordinaatin gps -paikannus
Kiinteistötiedot: -

Sijainti: Loviisan kirkosta 1,7 km itäkoilliseen

Aiemmat tutkimukset: -

Löydöt: -

Kertomuksen liitteet:

Kartat: peruskarttaote 1:10 000

Kuvat: diakuva 61 141:1 mv-kuva 145176:1

*Kuva 3 (mv-kuva 145176:1). Käytöstä poistunut kivisilta vanhan rantatien varrelta.
Kuva luoteesta.*

Vanha kivisilta sijaitsee nykyisen Loviisaan johtavan maantien pohjoispuolella. Kivisilta, leveydeltään 8 m, on tehty lohkotuista kivistä ja on kohtuullisessa kunnossa. Silta on osa vanhan rantatien linjausta ja se jäi pois käytöstä 1900-luvulla kun nykyinen maantie rakennettiin noin 20 m sen eteläpuolelle.

6.3 Ruotsinpyhtää Tessjön-Taasian kuninkaankartano

Muinaisjäännösrekisterinro: 1000 00 3203
Laji: kiinteä muinaisjäännös
Muinaisjäännöstyyppi: asuinpaikat
Tyypin tarkenne: kartanot
Ajoitus: historiallinen
Rauhoitusluokka: 2
Lukumäärä: 1
Peruskartta: 3023 03 Tesjoki
Yhtenäiskoordinaatit: p = 6708353, i = 3462372, z = 5-10 m mpy
 Koordinaattien selite: saaren arvioitu keskipiste
Kiinteistötiedot: -

Sijainti: Ruotsinpyhtään kirkosta 9,8 km länsilounaaseen

Aiemmat tutkimukset: Suhonen. V.-P. inventointi 2003
Löydöt: -

Kertomuksen liitteet:

Kartat: peruskarttaote 1:10 000
 Kuvat: diakuva -, mv-kuva 145184:2

Kuva 4 (mv-kuva 145184:2). Holmgården nykyinen päärakennus. Kuva koillisesta.

Pyhtään Tessjö eli Taasia kuuluu Suomen keskiaikaisten kuninkaankartanoiden joukkoon. Kuningas Magnus Eriksson luovutti Tessjön 1350-luvun alussa Padisten luostarille. Viipurin linnan päälliköt Nils Turesson ja Sune Håkansson ottivat paikan kuitenkin takaisin kruunulle kuningas Albrekt Mecklenburgilaisen aikana 1360-luvulla.

Saaren eteläpuolella on nykyään kasvimaa ja talo, jonka betoniset perustukset ovat luultavasti rikkoneet vanhoja kulttuurikerroksia. Tessjön suhde ympäristöönsä on säilynyt muuten alkuperäisenä paitsi että suuri rantatie ei enää kulje saaren halki. Tessjön kuninkaankartanon mahdollisella paikalla on nykyään maalaistalo

hyvin hoidettuine pihoineen. Se on tiettävästi rakennettu 1800-luvun alkupuolella. Päärakennuksen edustalla on useiden pihapiiriin kuuluneiden purettujen rakennusten kivijalkoja. Paikalla on todennäköisesti vielä jäljellä vanhoja asutuskerroksia, ulottuen mahdollisesti jopa keskiaikaan saakka.

Kuva 5. Holmgård ja Storby gård Lars Forsellin kartassa vuodelta 1692.

6.4 Ruotsinpyhtää Holmgårdin mylly

Muinaisjäännösrekisterinro: 1000 01 0045
Laji: kiinteä muinaisjäännös
Muinaisjäännöstyyppi: työ- ja valmistuspaikat
Ajoitus: historiallinen
Rauhoitusluokka: 2
Lukumäärä: 1
Peruskartta: 3023 03 Tesjoki
Yhtenäiskoordinaatit: p = 6706987, i = 3463645, z = 5 m mpy
 Koordinaattien selite: myllyn arvioitu keskikoordinaatti ja gps -paikannus
Kiinteistötiedot: -

Sijainti: Ruotsinpyhtään kirkosta 9,6 km länsilounaaseen

Aiemmat tutkimukset: Suhonen, V.-P. 2003 inventointi

Löydöt: -

Kertomuksen liitteet:

Kartat: peruskarttaote 1:10 000

Kuvat: diakuvat 61 153:2, mv-kuvat 145 190:1-4

Kuva 6(mv-kuva 145190:1). Holmgårdin myllyn perustukset Tesjoen länsirannalta kuvattuna. Kuva lännestä.

Holmgårdin kuninkaankartanoa vastapäätä Tesjoen itärannalla on lohkokivistä rakennetun myllyn ja siihen liittyvän sahan perustukset, kooltaan 12x14 m (gps-piste). Perustuksen eteläpuolella on sahan toimintaan liittyvä väkipyörä.

Kuva 7 (mv-kuva 145190:3). Myllyn perustukset ja niihin liittyvät väkipyörän jäännökset. Kuva kaakosta.

Myllyn pohjoispuolella on 3x2,5 m suuruisen maakellarin jäänteet, ja myllyn itäpuolella on asuinrakennuksen kivijalka, kooltaan 5x9 m.

Kuva 8 (mv-kuva 145190:2). Holmgårdin mylly, mylläri torpan jäännökset. Kuva koillisesta.

6.5 Ruotsinpyhtää Storby gård 2

Muinaisjäännösrekisterino: 49 01 0051
Laji: kiinteä muinaisjäännös
Muinaisjäännöstyyppi: asuinpaikat
Ajoitus: historiallinen
Rauhoitusluokka: 2
Lukumäärä: 1
Peruskartta: 2041 10 Nuuksio
Yhtenäiskoordinaatit: p = 6682960, i = 3366248, z = 28–30 m mpy
 Koordinaattien selite: yhden rakennuksen perustan gps -paikannus
Kiinteistötiedot: -
Sijainti: Ruotsinpyhtään kirkosta 9,2 km länsilounaaseen

Aiemmat tutkimukset: -

Löydöt: -

Kertomuksen liitteet:

Kartat: peruskarttaote 1:10 000

Kuvat: diakuvat 61 154:1–2, mv-kuvat 145177:1-3

Kuva 9. Storbyn kartanoon liittyviä rakennuksia Lars Röösin kartassa vuodelta 1647.

Tesjoen itärannalla on Storby gård. Alueella on useita eri-ikäisiä rakennuksen jäänteitä ja sillä on todennäköisesti säilyneitä asutuskerroksia ainakin 1600-luvulle saakka. Koordinaattipisteen kohdalla on vanhan rakennuksen perustus, kooltaan 8x8 m. Kyseessä oleva rakenne aukeaa pohjoiseen ja siinä on 70 cm korkeat ja 150 cm leveät maavallit. Rakenteessa kasvaa vanha mänty, joka on suojeltu. Storby gård on merkitty vuoden 1647 karttaan, sen mukaan alueella on tuolloin ollut vähintään karttaan merkityt 5 rakennusta.

Kuva 10(mv-kuva145177:1). Storby gård, vanha talonpohja. Kuva pohjoiskoillisesta.

Toisen rakennuksen kivinen perustus on edellisestä 100 metriä itäkaakkoon ja on kooltaan 10x28m. Siinä on erotettavissa kolme isoa huonetta (kooltaan 9-10x10 m), joista keskimmaisessä on 3x2 m kokoisien tulisijan jäänteet (gps-koordinaatit: 6707828/3463289).

Kuva 11 (mv-kuva 145177:3) Storby gård. Ison kivitalon perustukset (kohde 2). Kuva kaakosta.

Kolmannen rakennuksen perusta on ilmeisesti edellisiä nuorempi, sillä paikalta löytyneen kiviperustuksen seassa oli betonia ja tiiliä. Kohde sijaitsee kohteesta 1 noin 150 metriä länteen. Myös tämän rakenteen koko oli 10x28 m (gps-koordinaatit: 6707839/3463046).

Kuva 12 (mv-kuva 145177:2). Storby gård, kohde 3. Kuva kaakosta

Muinaisjäännösrekisterissä on myös kohde Storby gård (701 04 0010): Vasarakirves KM 2346:126 on löytynyt vuonna 1866 maanpinnalta erään polun varrelta

6.6 Ruotsinpyhtää Päivölä

Muinaisjäännösrekisterinro: 1000 01 0044
Laji: kiinteä muinaisjäännös
Muinaisjäännöstyyppi: asuinpaikat
Tyypin tarkenne: talonpohjat
Ajoitus: historiallinen
Rauhoitusluokka: 2
Lukumäärä: 1
Peruskartta: 3023 03 Tesjoki
Yhtenäiskoordinaatit: p = 6707127, i = 3463888, z = 6 m
 Koordinaattien selite: talon perustusten sijainti ja gps -paikannus
Kiinteistötiedot: -

Sijainti: Ruotsinpyhtään kirkosta 9 km itäkoilliseen

Aiemmat tutkimukset: -

Löydöt: -

Kertomuksen liitteet:

Kartat: peruskarttaote 1:10 000

Kuvat: diakuva 61 155:1, mv-kuvat 145189:1–2

Kuva 13 (mv-kuva 145189:1) Päivölän talonperustukset ja tulisija. Kuva etelästä.

Päivölän talosta noin 800 metriä kaakkoon on pellon reunalla olevassa metsäsaarekkeessa talon perustuksen ja siihen liittyvän tulisijan jäänteet. Talonpohjan perusta on kooltaan 5x5m ja sen pohjoisnurkassa on 2x2 m kokoisen tulisijan jäännökset (gps-piste). Rakenteen ympärillä on 50 m levyiset ja runsaat 20 cm korkeat maavallit. Kohteesta noin 50 m etelään on ilmeisesti samaan rakennukseen liittyvän maakellarin jäänteet.

6.7 Ruotsinpyhtää Holmgård

Muinaisjäännösrekisterinro: 701 01 0006
Laji: kiinteä muinaisjäännös
Muinaisjäännöstyyppi: asuinpaikat
Tyypin tarkenne: ei määritelty
Ajoitus: kivikautinen
Rauhoitusluokka: 2
Lukumäärä: 1
Peruskartta: 3023 03 Tesjoki
Yhtenäiskoordinaatit: p = 6709060, i = 3461880, z = 20–25 m mpy
 Koordinaattien selite: asuinpaikan arvioitu keskipiste
Kiinteistötiedot: -

Sijainti: Ruotsinpyhtään kirkosta 9,5 km länsilounaaseen

Aiemmat tutkimukset: Sarkamo, Jaakko	kaivaus	1956
Bergström, Matti	inventointi	1977
Vuoristo, K. ja Lesell, K.	inventointi	2005

Löydöt: KM 13 841:1-3
 KM 13 957:1–346
 KM 14 262

Kertomuksen liitteet:

Kartat: peruskarttaote 1:10 000
 Kuvat: -

Kohde sijaitsee 1,6km valtatiestä 7 pohjoiseen, Tesjoen länsipuolen mutkassa olevalla hiekkaharjulla. Melko tasaisella suurehkon mäen harjanteella on useita eri-ikäisiä hiekkakuoppia, jotka ovat tuhonneet asuinpaikan lähes kokonaan. Vuoden 1956 tutkimusten mukaan osa asuinpaikasta on jäänyt tutkimatta, lähinnä alueella joka on Tesjoen kylän yhteismaata. Asuinpaikalta oleva C14-ajoitus ikää sen n. 3300 eKr. (kalibroitu noin 4050 BC). Asuinpaikkaa on ilmeisesti vielä jäljellä hiekkakuoppien etelä- ja itäosassa. Vuoristo ja Lesell havaitsivat vuonna 2005 matalan painanteen (gps-koordinaatit: 6709009/3461889), joka edelleen on jäljellä. Hiekkakuopan reunat tarkastettiin pintapuolisesti, mutta löytöjä tai muita merkkejä kiinteästä muinaisjäännöksestä ei havaittu.

6.8 Ruotsinpyhtää Björkkulla

Muinaisjäännösrekisterinro: 1000 01 0050
Laji: kiinteä muinaisjäännös
Muinaisjäännöstyyppi: asuinpaikat
Tyypin tarkenne: ei määritelty
Ajoitus: historiallinen
Rauhoitusluokka: 2
Lukumäärä: 1
Peruskartta: 3023 03 Tesjoki
Yhtenäiskoordinaatit: p = 6707403, i = 3462436, z = 12 m mpy
 Koordinaattien selite: talonpaikan gps-piste
Kiinteistötiedot: -

Sijainti: Ruotsinpyhtään kirkosta 10,1 km lounaaseen

Aiemmat tutkimukset: -

Löydöt: -

Kertomuksen liitteet:

Kartat: peruskarttaote 1:10 000

Kuvat: digikuvat 61 156:1, mv-kuvat 145180:1–2

Björkkullan eteläpuolella, Tesjoen koulun ja valtatie 7:n välissä on Willigmansin talon vanha paikka. Willigmansin talo on siirretty 1925 joitakin kilometrejä pohjoiseen ja on nykyään nimeltään Tervas. Talon vanhalle sijaintipaikalle on nykyään kasattu parin metrin korkuinen maakumpu, jonka alla vanhat maakerrokset 1700- ja 1800-luvuilta lienevät vielä kohtuullisen häiriintymättöminä jäljellä (Willigmansin historiasta ks. esim. Allard 1923, 28–29). Koordinaattipisteestä parikymmentä metriä länsilounaaseen on Willigmansin talon maakellarin jäänteet, kooltaan 3x2,5 m. Maakellarin oviaukko aukeaa luoteeseen.

Kuva 14 (mv-kuva 145180:2). Ruotsinpyhtää Björkkulla. Willigmansin talon maakellarin jäännökset. Kuva kaakosta.

6.9 Ruotsinpyhtää Harapottsbacken

Muinaisjäännösrekisterino: 1000 01 0051
Laji: kiinteä muinaisjäännös
Muinaisjäännöstyyppi: asuinpaikat
Ajoitus: historiallinen
Rauhoitusluokka: 2
Lukumäärä: 1
Peruskartta: 3023 03 Tesjoki
Yhtenäiskoordinaatit: p = 6706412, i = 3462810, z = 10 m mpy
 Koordinaattien selite: talon perustuksen gps -paikannus
Kiinteistötiedot: -

Sijainti: Ruotsinpyhtään kirkosta 10,1 km etelälounaaseen

Aiemmat tutkimukset: -

Löydöt:-

Kertomuksen liitteet:

Kartat: peruskarttaote 1:10 000

Kuvat: diakuva -, mv-kuva 145181:1-2

Kuva 15 (mv-kuva 145181:1). Harapottsbacken. Talon perustusten jäänteet. Kuva pohjoisesta.

Nystun talon lounaispuolella olevan Harapottsbackenin pohjoisrinteellä on 7x6 m kokoisen talon jäänteet. Rakenne aukeaa pohjoiseen ja siinä on 1,5 metrin levyiset maavallit joiden korkeus on 1m. Kohteesta 50m itään on taloon liittyvän maakellarin jäännökset, kooltaan 3x5 m. Sen vallit ovat leveydeltään 1 m ja korkeudeltaan 80 cm.

6.10 Ruotsinpyhtää Tesjoki Koskela 2

Muinaisjäännösrekisterino: 1000 01 0052
Laji: kiinteä muinaisjäännös
Muinaisjäännöstyyppi: asuinpaikat
Ajoitus: historiallinen
Rauhoitusluokka: 2
Lukumäärä: 1
Peruskartta: 3023 03 Tesjoki
Yhtenäiskoordinaatit: p = 6708361, i = 3462678, z= n. 18 m mpy
Koordinaattien selite: talon perustuksen gps -paikannus
Kiinteistötiedot: -
Sijainti: Ruotsinpyhtään kirkosta 9,4 km lounaaseen

Aiemmat tutkimukset: -

Löydöt: -

Kertomuksen liitteet:

Kartat: peruskarttaote 1:10 000
Kuvat diakuva -, mv-kuva 145191:1

Tesjoen Koskelan asuinpaikasta noin 140m lounaaseen, Holmgårdin tilasta ja Tesjoesta noin 250 metriä itään on Koskelaan kuuluvan kiviaidan eteläpuolella pienen rakennuksen jäänteet. Rakenne on kooltaan 4x4 m ja siinä on tulisija pohjoisnurkassa. Rakenteen vallit ovat leveydeltään ja korkeudeltaan noin 50 cm. Tulisijan koko on 2x2 m, korkeudeltaan 80 cm ja se on rakennettu talon ulkopuolelle.

6.11 Ruotsinpyhtää Stenkulla

Muinaisjäännösrekisterino: 1000 01 0043
Laji: kiinteä muinaisjäännös
Muinaisjäännöstyyppi: asuinpaikat
Ajoitus: historiallinen
Rauhoitusluokka: 2
Lukumäärä: 1
Peruskartta: 3023 03 Tesjoki
Yhtenäiskoordinaatit: p = 6707154, i = 3464488, z= n. 4 m mpy
 Koordinaattien selite: pohjoisemman kiviperustan gps -paikannus
Kiinteistötiedot: -
Sijainti: Ruotsinpyhtään kirkosta 8,5 km etelälounaaseen

Aiemmat tutkimukset: -

Löydöt: -

Kertomuksen liitteet:

Kartat: peruskarttaote 1:10 000

Kuvat diakuva 61 157:1, mv-kuva 145187:1

Kuva 16 (mv-kuva 145187:1). Grimsin talon kiviperustuksia. Kuva pohjoisesta.

Knutsin talon pohjoispuolella olevassa lehmihaassa on kahden rakennuksen kivijalkojen jäänteet. Kuninkaankarttaan ja vuoden 1875 Senaatinkarttaan talot on merkitty nimellä Grims. Grimsin talot on merkitty samalle paikalle myös vuoden 1647 maakirjakartassa.

Kuva 17. Grimsin (3) ja Knutsin (4) talot Lars Röösin tekemässä vuoden 1647 kartassa.

Pohjoisempi kiviperustuksista on kooltaan 6x8 m, sen eteläpuolella 5 m päässä oleva toinen kiviperusta on kooltaan 5x5 m.

6.12 Ruotsinpyhtää Nedre Björkkärret 1

Muinaisjäännösrekisterino: 1000 01 0046
Laji: kiinteä muinaisjäännös
Muinaisjäännöstyyppi: asuinpaikat
Ajoitus: historiallinen
Rauhoitusluokka: 2
Lukumäärä: 1
Peruskartta: 3023 03 Tesjoki
Yhtenäiskoordinaatit: p = 6708227, i = 3464347, z= n. 14 m mpy
 Koordinaattien selite: Kiviperustan gps -paikannus
Kiinteistötiedot: -
Sijainti: Ruotsinpyhtään kirkosta 8 km lounaaseen

Aiemmat tutkimukset: -

Löydöt: -

Kertomuksen liitteet:

Kartat: peruskarttaote 1:10 000
 Kuvat digikuva -, mv-kuva 145192:1

Kuva 18 (mv-kuva 145192:1). Nedre Björkkärret 1, talon perustukset ja kiviaitaa. Kuva koillisesta.

Nedre Björkkärretin kaakkoispuolella on 7x14 m kokoinen talon perustus. Sen pohjaratkaisun perusteella talossa on ollut tupa ja 4 huonetta, tulisija itäseinällä. Rakenteen itä- ja pohjoispuolella on tonttimaata rajanneen kiviaidan jäännökset. Talo on merkitty kuninkaankarttaan.

6.13 Ruotsinpyhtää Nedre Björkkärret 2

Muinaisjäännösrekisterino: 1000 01 0048
Laji: kiinteä muinaisjäännös
Muinaisjäännöstyyppi: asuinpaikat
Tyyppin tarkenne: talonpohjat
Ajoitus: historiallinen
Rauhoitusluokka: 2
Lukumäärä: 1
Peruskartta: 3023 03 T esjoki
Yhtenäiskoordinaatit: p= 6708352, i = 3463961, z = n. 17 m mpy
 Koordinaattien selite: kiviperustuksen gps -paikannus
Kiinteistötiedot: -
Sijainti: Ruotsinpyhtään kirkosta 8,3 km lounaaseen

Aiemmat tutkimukset: -

Löydöt: -

Kertomuksen liitteet:

Kartat: peruskarttaote 1:10 000

Kuvat diakuva -, mv-kuva 145195:1

Kuva 19 (mv-kuva 145195:1). Nedre Björkkärret 2, osin tuhoutuneet talon perustukset. Kuva kaakosta.

Nedre Björkkärretin eteläpuolella on hakkuuaukealla vanha talon kiviperusta, kooltaan 10x6 m. Sen länsiseinällä on 2x2 m kokoinen tulisija. Kohde on osittain tuhoutunut metsälaikutuksen vuoksi. Talo on merkitty kuninkaankartastoon.

6.14 Ruotsinpyhtää Tessjöby

Muinaisjäännösrekisterinro: 1000 01 0271
Muinaisjäännöstyyppi: kiinteä muinaisjäännös
Laji: asuinpaikat
Ajoitus: keskiaikainen
Rauhoitusluokka: 2
Lukumäärä: 1
Peruskartta: 3023 03 Tesjoki
Yhtenäiskoordinaatit: p = 6707027, i = 3463055, z = 5 m mpy
 Koordinaattien selite: arvioitu keskikoordinaatti, Pāvalsin talon vanha paikka
Kiinteistötiedot: -

Sijainti: Ruotsinpyhtään kirkosta 9,8 km lounaaseen

Aiemmat tutkimukset: -

Löydöt: -

Kertomuksen liitteet:

Kartat: peruskarttaote 1:10 000

Kuvat: diakuva -, mv-kuva 145182:1

Kuva 20 (mv-kuva 145182:1). vanha Tavastas nykyisen Danasin talon pohjoispuolisella saarekkeella. Kivikellari on yhä jäljellä, samoin mahdollisesti vanhoja maakerroksia.

Tesjoen länsirannalla valtatie 7 eteläpuolella on vanhan Tesjoen suurkylän paikka. Jo 1500-luvun puolivälissä kylässä mainitaan olleen 16 taloa (Allard 1923,24). 1900-luvun alussa kylän talot siirrettiin lähemmäs omia peltojaan ja isona ryhmäkylänä tunnettu Tessjöby hajosi. Nykyään vanha kylänpaikka on käytännössä lähes tuhoutunut, joitakin merkkejä vanhoista kulttuurikerroksista voi tosin vielä olla jäljellä osassa vanhoista talonpaikoista. Suurin osa entisestä Tesjoen kylästä on nykyään peltona tai tasattuina pihamaina.

6.15 Ruotsinpyhtää Kaskisbacken

Muinaisjäännösrekisterinro: 1000 01 0042
Muinaisjäännöstyyppi: mahdollinen muinaisjäännös
Laji: asuinpaikat
Ajoitus: historiallinen
Rauhoitusluokka: ei määritelty
Lukumäärä: 1
Peruskartta: 3023 03 Tesjoki
Yhtenäiskoordinaatit: p = 6706987, i = 3463645, z = 5 m mpy
 Koordinaattien selite: arvioitu keskikoordinaatti ja gps -paikannus
Kiinteistötiedot: -

Sijainti: Ruotsinpyhtään kirkosta 9,3 km etelälounaaseen

Aiemmat tutkimukset: -

Löydöt: -

Kertomuksen liitteet:

Kartat: peruskarttaote 1:10 000

Kuvat: diakuva 61 158:1, mv-kuva 145185:1

Kuva 21 (mv-kuva 145185:1). Kaskisbackenin talon perustukset. Kuva kaakosta.

Tesjoen länsirannalla Kaskisbackenin kivikkoisella metsäsaarekkeella on 6x8 m kokoinen talon kivijalka. Talo on merkittynä kuninkaankarttaan. Paikalla on havaittavissa ryteikköisestä kasvillisuudesta huolimatta suhteellisen selväpiirteinen terassi jolla asuinrakennuksen pihapiiri on sijainnut.

6.16 Ruotsinpyhtää Myllykylänlampi

Muinaisjäännösrekisterino: 1000 01 0047
Laji: mahdollinen muinaisjäännös
Muinaisjäännöstyyppi: työ- ja valmistuspaikatt
Tyyppin tarkenne: vesimyllyt
Ajoitus: historiallinen
Rauhoitusluokka: 2
Lukumäärä: 1
Peruskartta: 3023 03 Tesjoki
Yhtenäiskoordinaatit: p = 6708066, i = 3464984, z = n. 15 m mpy
 Koordinaattien selite: myllypadon gps – paikannus
Kiinteistötiedot: -
Sijainti: Ruotsinpyhtään kirkosta 7,6 km lounaaseen

Aiemmat tutkimukset: -

Löydöt: -

Kertomuksen liitteet:

Kartat: peruskarttaote 1:10 000
 Kuvat dia -, mv-kuva 145194:1

Kuva 22 (mv-kuva 145194:1). Vanhan myllypadon ja siihen liittyvän juoksutusuoman jäännökset Myllykylänlammen eteläpäässä. Kuva etelästä.

Myllykylänlammen eteläpäässä on vanhan myllypadon jäännökset. Osa myllyn perustuksista on yhä jäljellä, samoin pato ja johdinkouru. Yksi myllykivistä on nostettu padon itäpuolella olevan talon pihakoristeeksi.

6.17 Ruotsinpyhtää Tesjoki Koskela

Muinaisjäännösrekisterino: 1000 00 6153
Laji: mahdollinen muinaisjäännös
Muinaisjäännöstyyppi: asuinpaikat
Tyypin tarkenne: talonpohjat
Ajoitus: historiallinen
Rauhoitusluokka: ei määritelty
Lukumäärä: 1
Peruskartta: 3023 03 Tesjoki
Yhtenäiskoordinaatit: p = 6708488, i = 3462665, z = n. 15 m mpy
 Koordinaattien selite: talonpohjan gps -paikannus
Kiinteistötiedot: -
Sijainti: 9,3 km Ruotsinpyhtään kirkosta lounaaseen

Aiemmat tutkimukset: Marita Kykyri 2001 Tarkastus

Löydöt: -

Kertomuksen liitteet:

Kartat: peruskarttaote 1:10 000

Kuvat diakuva 61 159:1, mv-kuvat 145183:1–3.

Kuva 23 (mv-kuva 145183:2). Koskelan talon kiviperusta. Kuva luoteesta.

Talonpohja sijaitsee Holmgårdin tilan itäpuolella, vanhan rantatien eteläpuolella kivikkoisessa ja louhikkoisessa maastossa. Kivijalka on tehty suorakaiteen muotoisista, noin metrin pituisista ja noin 30 cm korkeista kivistä, sen koko on 10x5 m. Rakenteen pohjoisseinän keskellä on tulisijan jäänteet. Kivijalasta 20 metriä kaakkoon on pyöreä kivistä tehty aitaus. Tästä 100 metriä lounaaseen on noin 75 metrin pituinen kiviaita. Talo on merkitty kuninkaankarttaan.

6.18 Loviisa Rauhala

Muinaisjäännösrekisterino: 1000 01 0161
Laji: mahdollinen muinaisjäännös
Muinaisjäännöstyyppi: asuinpaikat
Ajoitus: historiallinen
Rauhoitusluokka: 2
Lukumäärä: 1
Peruskartta: 3023 03 Tesjoki
Yhtenäiskoordinaatit: p = 6705349, i = 3463645, z = 5 m mpy
 Koordinaattien selite: löydetyn talojäännöksen gps -paikannus
Kiinteistötiedot: -

Sijainti: Loviisan kirkosta 1,5 km länteen

Aiemmat tutkimukset: -

Löydöt: -

Kertomuksen liitteet:

Kartat: peruskarttaote 1:10 000

Kuvat: diakuvat 61 160:1, mv-kuvat 145178:1-2

Kuva 24 (mv-kuva 145 178:1). Rauhalan talon perustukset. Kuva lännestä.

Vanha talonpohja, kooltaan 10x6 m, tulisija on eteläseinällä. Talosta 10 metriä etelään on betonista tehty maakellari, kooltaan 3x3,5 m. Kellarirakenteesta 5 metriä etelään on rakennuksen tulisija, ilmeisesti suhteellisen kevytrakenteisen saunan jäänteet. Talonpaikka on merkitty kuninkaan-ja senaatinkartoissa (1875).

6.19 Ruotsinpyhtää Holmgård Holmankoski**Muinaisjäännösrekisterino:** 701 04 0007**Laji:** irtolöytö**Muinaisjäännöstyyppi:** irtolöydöt**Ajoitus:** kivikautinen**Rauhoitusluokka:** ei määritelty**Lukumäärä:** 1**Peruskartta:** 3023 03 Tesjoki**Yhtenäiskoordinaatit:** p = 6708350, i = 3562370, z = n. 7 m mpy

Koordinaattien selite: Holmgårdin päärakennuksen koordinaatit

Kiinteistötiedot: -**Sijainti:** Ruotsinpyhtään kirkosta 9,7 km lounaaseen**Aiemmat tutkimukset:** Bergström 1977**Löydöt:** KM 2346:127 (kourutaltoa)**Kertomuksen liitteet:**

Kartat: peruskarttaote 1:10 000

Kuvat -

Kourutaltoa (KM 2346:127), on löydetty 1865 Holmgårdin virkatalon maalta niittyä raivattaessa muutaman tuuman syvyydestä. Löytöpaikkaa ei voida enää tarkemmin määrittää, mutta esine voisi olla peräisin Holmgårdin hiekkakuopalla sijaitsevan kivikautisen asuinpaikan (701 01 0006) alueelta

6.20 Ruotsinpyhtää Storby gård

Muinaisjäännösrekisterino: 701 04 0010

Laji: irtolöytö

Muinaisjäännostyyppi: irtolöydöt

Tyyppin tarkenne: ei määritelty

Ajoitus: kivikautinen

Rauhoitusluokka: ei määritelty

Lukumäärä: 1

Peruskartta: 3023 03 Tesjoki

Yhtenäiskoordinaatit: p = 6707940, i = 3463000, z = n. 10 m mpy

Koordinaattien selite: päärakennuksen koordinaatit

Kiinteistötiedot: -

Sijainti: Ruotsinpyhtään kirkosta 9,3 km lounaaseen

Aiemmat tutkimukset: -

Löydöt: -

Kertomuksen liitteet:

Kartat: peruskarttaote 1:10 000

Kuvat -

Vasarakirves (KM 2346:126) on löytynyt kesällä 1866 maanpinnalta erään polun varrelta Storbyn kartanon alueelta Itä-Tessjön alueelta. Kyseessä on nykyisin Tesjoen kylään kuuluvan Storbyn kartanon maat, jotka aiemmin ovat olleet nykyisiä paljon laajemmat. Löytöpaikkaa ei voida enää tarkemmin määrittää.

6. Yhteenveto

Inventoinnin tarkoituksena oli tarkastaa ja etsiä Loviisan pohjoisosien ja Ruotsinpyhtään Tesjoen osa-yleiskaavan kattavalta alueelta esihistoriallisen ja historiallisen ajan kiinteitä muinaisjäännöksiä. Esivalmisteluissa alueella todettiin olevan kolme kiinteää muinaisjäännöstä; yksi kivikautinen asuinpaikka, yksi keskiaikainen kuninkaankartano sekä Loviisan maalinnoitus. Lisäksi alueelta tunnetaan kaksi kivikautista irtolöytöpaikkaa joiden tarkempaa sijaintia ei enää nykyään pystytä määrittelemään. Maastotarkastuksien jälkeen alueella on edellä mainittujen lisäksi 15 ennen tarkemmin tuntematonta kohdetta, jotka kaikki ovat historialliseen aikaan kuuluvia. Alueella tarkastettiin ja paikannettiin mahdollisuuksien mukaan myös vanhaa tiestöä sekä muita vanhoihin asutuskerrostumiin liittyviä kohteita jotka eivät täytä kiinteän muinaisjäännöksen tuntomerkkejä mutta jotka kaavoituksessa olisi syytä ottaa huomioon. Lista näihin kohteisiin liittyvistä gps-pisteistä on liitteessä 1.

Helsingissä 5.2.2008

Tapani Rostedt

Lähteet

Arkistolähteet

Kansallisarkisto (KA): Maanmittaushallituksen kartta-arkisto

Painamattomat lähteet

Bergström, Matti 1977: Ruotsinpyhtää. Inventointikertomus Museoviraston arkeologian osaston arkistossa.

Boström, Berit 1940: Ruotsinpyhtää. Inventointikertomus Museoviraston arkeologian osaston arkistossa.

Lesell, Kreetta 1998: Suomen kantaverkko oyj:n voimajohtolinjan maastoinventointi Länsisalmi (Vantaa)-Kymi (Kotka). Inventointikertomus Museoviraston arkeologian osaston arkistossa.

Suhonen, Veli-Pekka 2003: Historiallisen ajan kiinteiden muinaisjäänösten inventointi Itä-Uudellamaalla keväällä 2003. Inventointikertomus Museoviraston rakennushistorian osaston arkistossa.

Uino, Pirjo 1998: Lekarbergen. Tarkastuskertomus Museoviraston arkeologian osaston arkistossa.

Uino, Pirjo 1998: Palikberget. Tarkastuskertomus Museoviraston arkeologian osaston arkistossa.

Vuoristo, Katja ja Lesell, Kreetta 2005: Valtatie 7:n arkeologinen inventointi. Inventointikertomus Museoviraston arkeologian osaston arkistossa.

Painetut lähteet ja kirjallisuus

- Alanen, Timo & Kepsu, Saulo 1989:** *Kuninkaan kartasto Suomesta 1776–1805*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 505. Tampere.
- Allard, Anders 1923:** *Strömfors socken*. Helsingfors.
- Cleve, Nils 1956:** *Pernå under förhistorisk tid. Pernå sockens historia I*, 1-21. Helsingfors.
- Favorin, Matti 1986:** *Siuntion historia*. Tammisaari.
- Kaukianen, Yrjö 1980:** *Lohjalaisten historia 2*. Hämeenlinna
- Kepsu, Saulo 2005:** *Uuteen maahan. Helsingin ja Vantaan vanha asutus ja nimistö*. Tampere.
- Lahti, Matti J. 1975:** *Espoo. Maalaispitäjästä suurkauppalaksi*. Pieksämäki.
- Lavento, Mika 2001:** Textile ceramics in Finland and on the Karelian Isthmus. *Suomen muinaismuistoyhdistyksen aikakauskirja 109*. Helsinki.
- Luoto, Reima T. A. 2001:** *Espoon aikakirjat*. Hämeenlinna.
- Matiskainen, Heikki 1989:** The Chronology of the Finnish Mesolithic. (Ed. Bonsall, Clive) *The Mesolithic in Europe, III Int. Mesol. Symp.* Edinburgh 1985, 379–390.
- Matiskainen, Heikki & Ruohonen, Juha 2004:** *Esihistorian pauloissa*. Hämeenlinna.
- Meinander, Christian F. 1969:** Dåvits. En essä om förromersk järnålder. *Finskt Museum 1969*, 27-69. Helsingfors
- Ramsay, August 1924:** *Esbo. Esbo socken och Esbogård på 1500-talet*. Helsingfors.
- Salo, Unto 2000:** Suomi ja Häme, Häme ja Satakunta. Teoksessa *Hämeen käräjät* (toim. Peltovirta, Jukka). Hämeenlinna.
- Sarvas, Anja 1991:** Katsaus Mäntsälän esihistoriaan. (Toimitussihteeri Blåfield, Martti). *Mäntsälän historia I*. Jyväskylä.
- Seppälä Sirkka-Liisa 2006:** Perinnemaisemien yhteys varhaiseen asutus- ja maankäyttöhistoriaan. *Suomen ympäristö 1/2006*, Luonto, 112 s., Ympäristöministeriö.
- Tässä raportissa viitataan sähköiseen versioon osoitteessa:
<http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=205637&lan=fi>
- Soikkeli, Kaarle 1929:** *Vihti. Kuvauksia Vihdin kunnan luonnosta, historiasta ja kansan elämästä*. Helsinki.
- Takala, Hannu 2004:** *The Ristola site in Lahti and the Earliest Postglacial Settlement of South Finland*. Jyväskylä.

Liitteet

Liite 1 / gps-pisteitten luettelo

Piste	x	y	selite	mj nimi
37	6706745	3464501	vanha sillanperusta	Loviisa Ulrika
41	6708339	3462518	Myllärin torpan jäänteet, 1800-luku	Ruotsinpyhtää Holmgårdin mylly
42	6708314	3462482	Holmgårdin mylly	Ruotsinpyhtää Holmgårdin mylly
43	6708314	3462494	Holmgårdin saha	Ruotsinpyhtää Holmgårdin mylly
44	6708353	3462482	Maakellari	Ruotsinpyhtää Holmgårdin mylly
52	6707831	3463208	talopohja 8x8m (Storby gård)	Ruotsinpyhtää Storby gård 2
51	6707828	3463289	talopohja 10x28m (Storby gård)	Ruotsinpyhtää Storby gård 2
65	6707839	3463046	talonpaikka (Storby gård)	Ruotsinpyhtää Storby gård 2
39	6707127	3463888	talopohja 5x5m	Ruotsinpyhtää Päivölä
40	6707100	3463881	maakellari? 5x5m	Ruotsinpyhtää Päivölä
61	6707403	3462436	talonpaikka, tuhoutunut (Willigmans)	Ruotsinpyhtää Björkkulla
62	6707369	3462389	maakellari (Willigmans)	Ruotsinpyhtää Björkkulla
63	6706412	3462810	talonpaikka, 7x6m	Ruotsinpyhtää Harapottsbacken
64	6706437	3462911	vanha maakellari	Ruotsinpyhtää Harapottsbacken
69	6708361	3462678	talonpaikka, ainakin 1800-luku	Ruotsinpyhtää Koskela 2
36	6707154	3464488	2 talonpohjaa (Grims)	Ruotsinpyhtää Stenkulla
47	6708227	3464347	talopohja, 7x14m	Ruotsinpyhtää Nedre Björkkärret 1
50	6708352	3463961	talopohja, 10x6m	Ruotsinpyhtää Nedre Björkkärret 2
71	6707027	3463044	Pävälsin vanha paikka	Ruotsinpyhtää Tessjöby
34	6706987	3463645	talopohja 6x8m	Ruotsinpyhtää Kaskisbacken
49	6708066	3464984	myllypadon jäännökset	Ruotsinpyhtää Myllykylänlampi
45	6708488	3462665	talopohja, ainakin 1800-luku	Ruotsinpyhtää Koskela
66	6708388	3462640	korkea kiviaita, 1800-luku? (alku)	Ruotsinpyhtää Koskela
67	6708367	3462670	korkea kiviaita, 1800-luku?	Ruotsinpyhtää Koskela
68	6708363	3462704	kiviaita, 1800-luku? (loppu)	Ruotsinpyhtää Koskela
53	6705349	3456231	talopohja 10x6m, 1800-luvulta	Loviisa Rauhala
Kohteet jotka eivät ole muinaisjäännöksiä, mutta joilla on kulttuurihistoriallista arvoa				
10	6705317	3459656	myllynpaikka 1800-luvulta? (tuhoutunut)	ei muinaisjäännös
11	6704791	3459561	kivinen rajamerkki (yhä käytössä)	ei muinaisjäännös
12	6705865	3459269	Tuliasema, 1940-luku?	ei muinaisjäännös
13	6705842	3459282	Tuliasema, 1940-luku?	ei muinaisjäännös
14	6705988	3458950	vanha kivisilta, ainakin 1800-luku (yhä käytössä)	ei muinaisjäännös
15	6707475	3461548	Krogarsin torppa? (tuhoutunut)	ei muinaisjäännös
16	6707456	3461553	kivisilta, alla betonirenkaat (uudelleen koottu)	ei muinaisjäännös
17	6705983	3458202	vanha kivisilta, ainakin 1800-luku (yhä käytössä)	ei muinaisjäännös
28	6708379	3462349	Holmgård, vanha kivisilta (yhä käytössä)	ei muinaisjäännös
30	6708394	3462442	Holmgård, kivisillan jäänteet (romahtanut)	ei muinaisjäännös
37	6706745	3464501	vanha sillanperusta	ei muinaisjäännös
38	6706718	3464514	mylly 1800-luvulta (yhä käytössä riihenä tms.)	ei muinaisjäännös
48	6708006	3465003	vanha kivisilta, ainakin 1800-luku (yhä käytössä)	ei muinaisjäännös
54	6706646	3462881	talopohja, 7x20m (Hagas: 1785-1935)	ei muinaisjäännös
70	6707202	3462429	talonpaikka, vain tulisija jäljellä (Nybondas?)	ei muinaisjäännös

Liite 2 / mustavalkonegatiiviluettelo

Kuvat: Tapani Rostedt

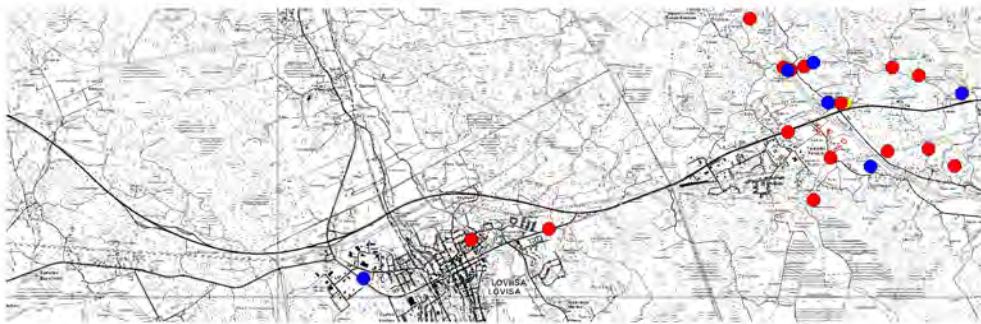
- 145173:1 Bastion Rosenin edessä oleva vanhan rantatien kivilta (yhä käytössä). Kuva etelästä.
- 145174:1 Märloxin vanha myllypaikka on kokonaan tuhoutunut myöhemmässä puron perkauksessa. Kuva idästä.
- 145174:2 Osa Märloxin vanhan myllyn kivistä on ilmeisesti käytetty myöhemmin tontin tasoittamiseen. Kuva itäkoillisesta.
- 145175:1 Trollberget, tuliasema 1. Kuva idästä.
- 145175:2 Trollberget, tuliasema 2. Kuva idästä.
- 145176:6 Käytöstä poistunut kivilta vanhan rantatien varrella. Kuva luoteesta.
- 145177:1 Storby gård, vanha talonpohja. Kuva pohjoiskoillisesta.
- 145178:1 Rauhalan talon perustukset. Kuva lännestä.
- 145178:2 Rauhalan maakellarin perustukset, etualalla tulisijan jäännökset. Kuva etelästä.
- 145179:1 Hagasin talon perustukset. Talo paloi 1935, rakennettu 1785. Kuva kaakosta.
- 145180:1 Willigmans, talo siirretty 1925. Kuva lännestä.
- 145180:2 Ruotsinpyhtää Björkkulla. Willigmansin talon maakellarin jäännökset. Kuva luoteesta.
- 145181:1 Harapottsbacken, talonperustusten jäänteet. Kuva pohjoisesta.
- 145181:2 Harapottsbacken, maakellari. Kuva lännestä.
- 145177:1 Storby gård, kohde 3. Kuva kaakosta
- 145182:1 Vanha Tavastas nykyisen Danasin talon pohjoispuolisella saarekkeella. Kivikellari on yhä jäljellä, samoin mahdollisesti vanhoja maakerroksia. Kuva lounaasta.
- 145183:1 Tesjoki Koskela, kiviäitä. Kuva idästä.
- 145183:2 Tesjoki Koskelan talon kiviperusta. Kuva luoteesta.
- 145183:3 Tesjoki Koskela, kiviäitä. Kuva kaakosta.
- 145184:1 Holmgårdin ehjä kaksoiskaarellinen kivilta. Kuva pohjoisesta.
- 145184:2 Holmgårdin nykyinen päärakennus. Kuva koillisesta.
- 145190:1 Holmgårdin myllyn perustukset Tesjoen länsirannalta kuvattuna. Kuva lännestä.
- 145185:1 Kaskisbackenin talon perustukset. Kuva kaakosta.
- 145186:1 Knuts. Joitakin vanhoja rakennuksia edelleen jäljellä, saattaa olla myös vanhoja asutuskerroksia. Kuva lännestä.
- 145187:1 Grimsin talon kiviperustuksia. Kuva pohjoisesta.
- 145188:1 Knutsin ja Grimsin vanha mylly, nykyään riihenä tms. Etualalla vanhan myllysilan jäänteet. Kuva Luoteesta.
- 145189:1 Päivölän taloperustukset ja tulisija. Kuva etelästä.
- 145189:2 Päivölän maakellarin jäänteet. Kuva pohjoisesta.
- 145190:2 Holmgårdin mylly, mylläri torpan jäännökset. Kuva koillisesta.
- 145190:3 Holmgårdin myllyn perustukset ja niihin liittyvät väkipöörän jäänteet. Kuva kaakosta.
- 145190:4 Holmgårdin myllyn maakellarin perustukset. Kuva pohjoisesta.
- 145191:1 Tesjoki Koskela 2, pienen rakennuksen jäänteet. Kuva luoteesta.
- 145192:1 Nedre Björkkärret 1, talon perustukset ja kiviäitä. Kuva koillisesta.
- 145193:1 Vanhan rantatien kivilta Myllykylänlammen kohdalla, yhä käytössä. Kuva koillisesta.
- 145194:1 Vanhan myllypadon ja siihen liittyvän juoksutusuoman jäännökset Myllykylänlammen eteläpäässä. Kuva etelästä.
- 145195:1 Nedre Björkkärret 2, osin tuhoutuneet talon kiviperustukset. Kuva kaakosta.
- 145177:3 Storby gård. Ison kivialon perustukset (kohde 2). Kuva kaakosta.

Liite 3 / diapositiivien luettelo**Kuvat: Tapani Rostedt**

- 61 141:1 Käytöstä poistunut kivililta vanhan rantatien varrella. Kuva luoteesta.
- 61 153:1 Holmgårdin myllyn perustukset Tesjoen länsirannalta kuvattuna. Kuva lännestä.
- 61 154:1 Storby gård, vanha talonpohja. Kuva pohjoiskoillisesta.
- 61 154:2 Storby gård. Ison kivitalon perustukset (kohde 2). Kuva kaakosta.
- 61 155:1 Päivölän taloperustukset ja tulisija. Kuva etelästä.
- 61 156:1 Ruotsinpyhtää Björkkulla. Willigmansin talon maakellarin jäännökset. Kuva luoteesta.
- 61 157:1 Grimsin talon kiviperustuksia. Kuva pohjoisesta.
- 61 158:1 Kaskisbackenin talon perustukset. Kuva kaakosta.
- 61 159:1 Tesjoki Koskelan talon kiviperusta. Kuva luoteesta.
- 61 160:1 Rauhalan talon perustukset. Kuva lännestä.

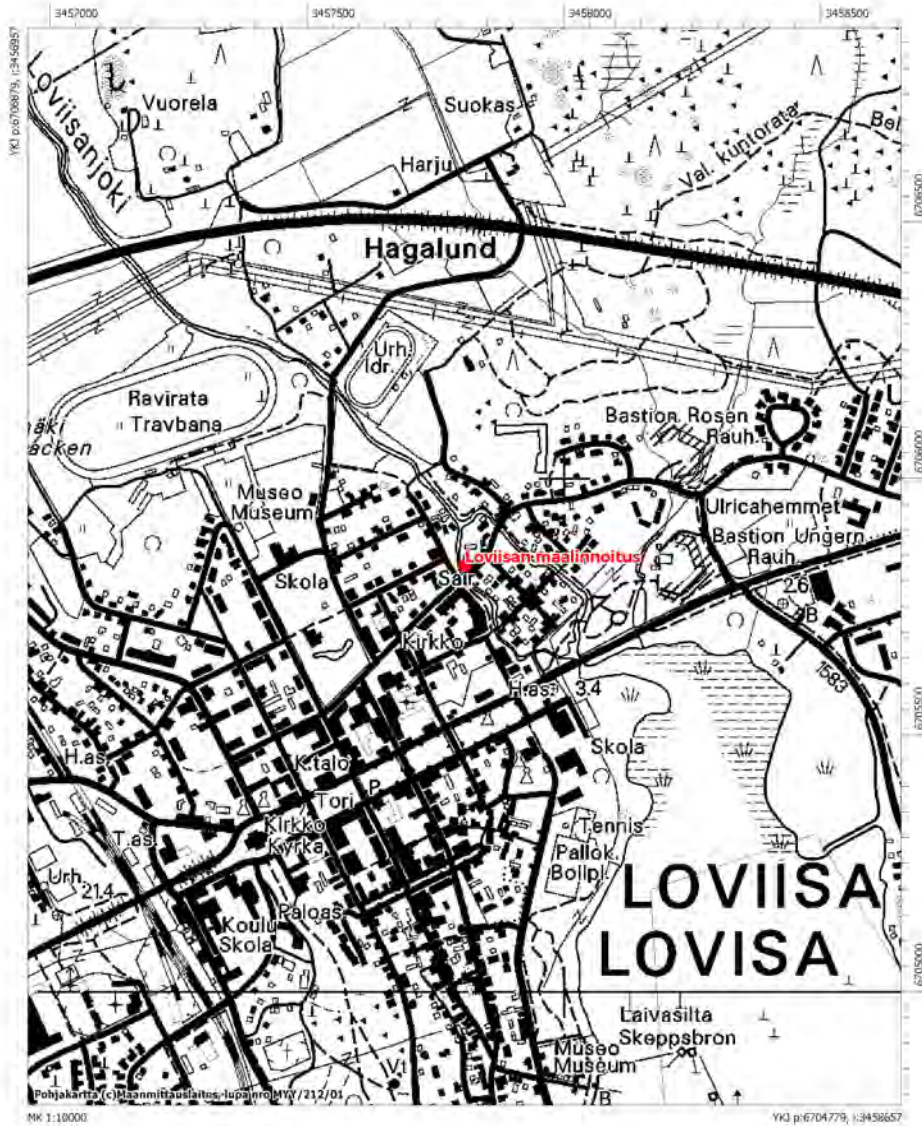
Liite 4/ kartat

Loviisan pohjoisosien ja Ruotsinpyhtään Tesjoen inventointi 2007
Kiinteät muinaisjäännökset merkitty punaisella, mahdolliset muinaisjäännökset ja irtolöytöpaikat sinisellä.

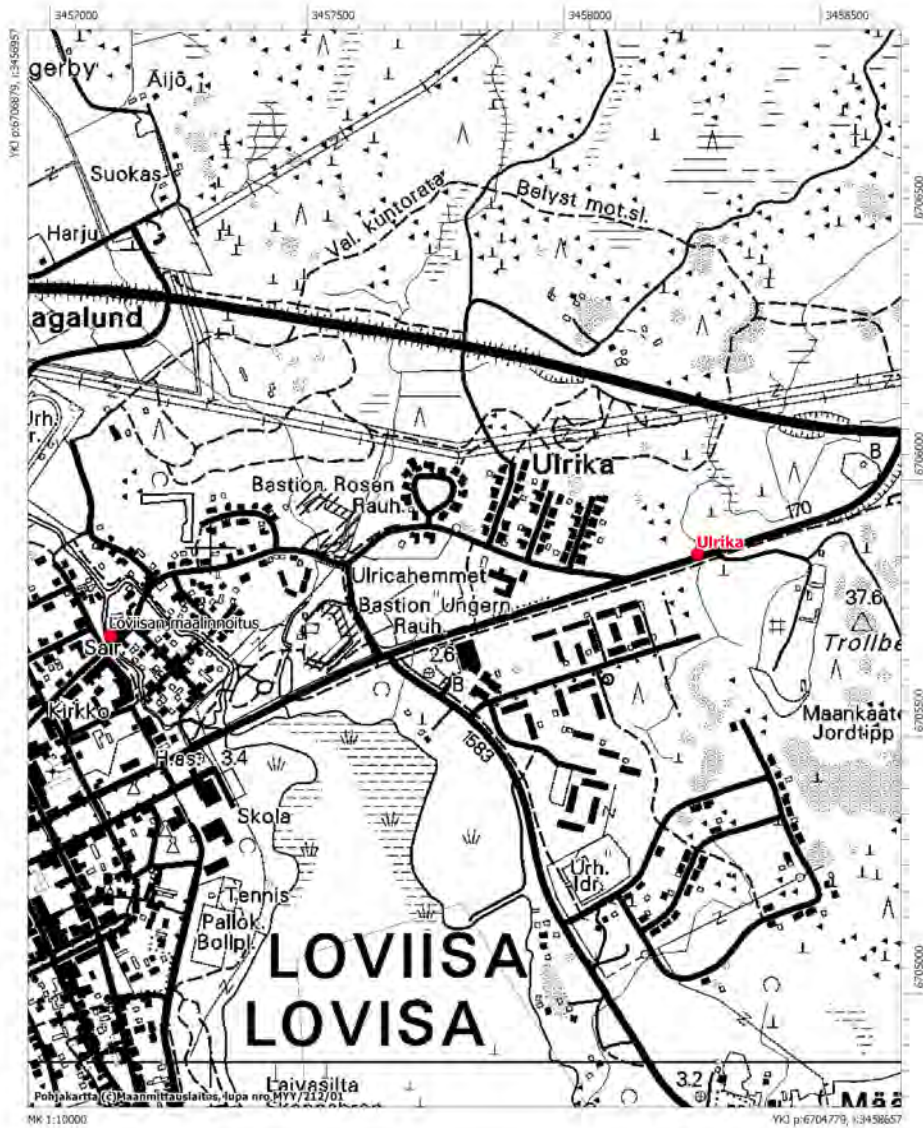
Loviisan pohjoisosien ja Ruotsinpyhtään Tesjoen inventointi 2007

Loviisa Loviisan maalinnoitus

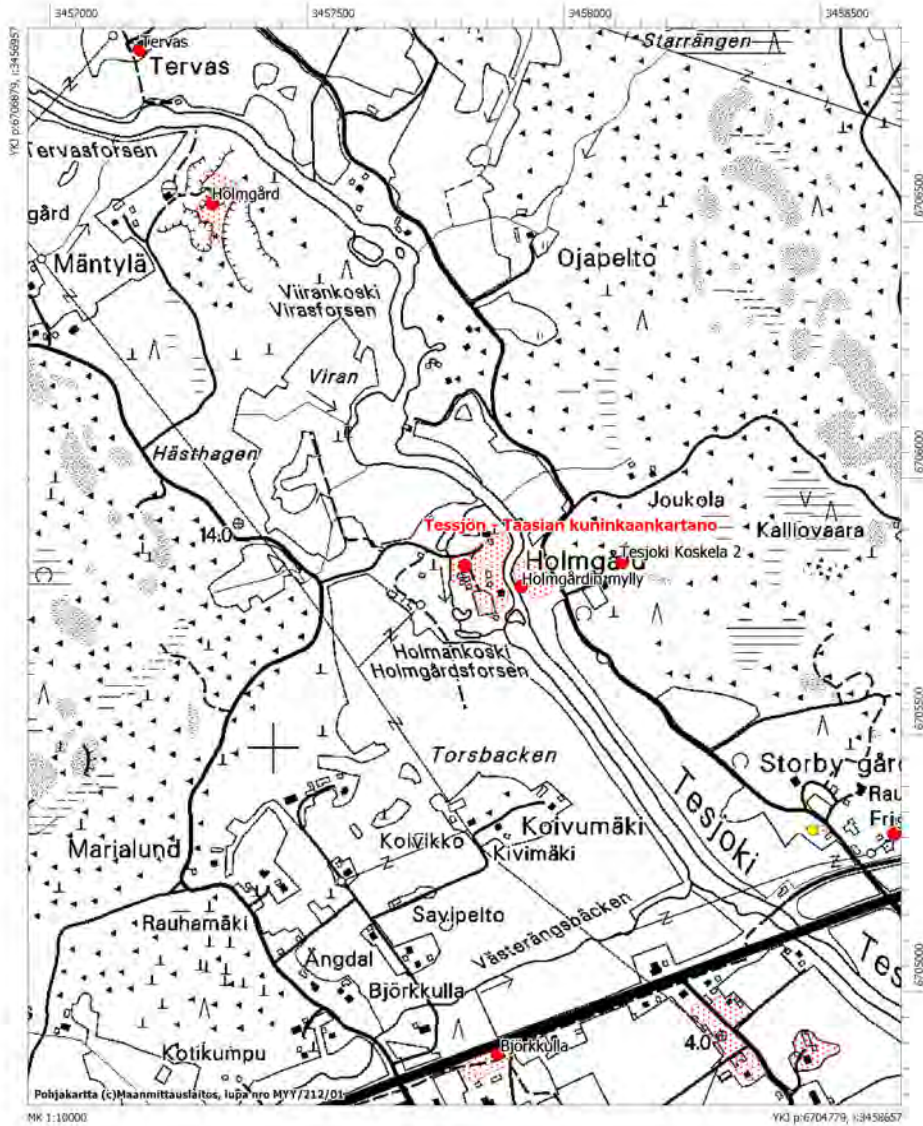
Loviisan pohjoisosien ja Ruotsinpyhtään Tesjoen inventointi 2007

Loviisa Ulrika

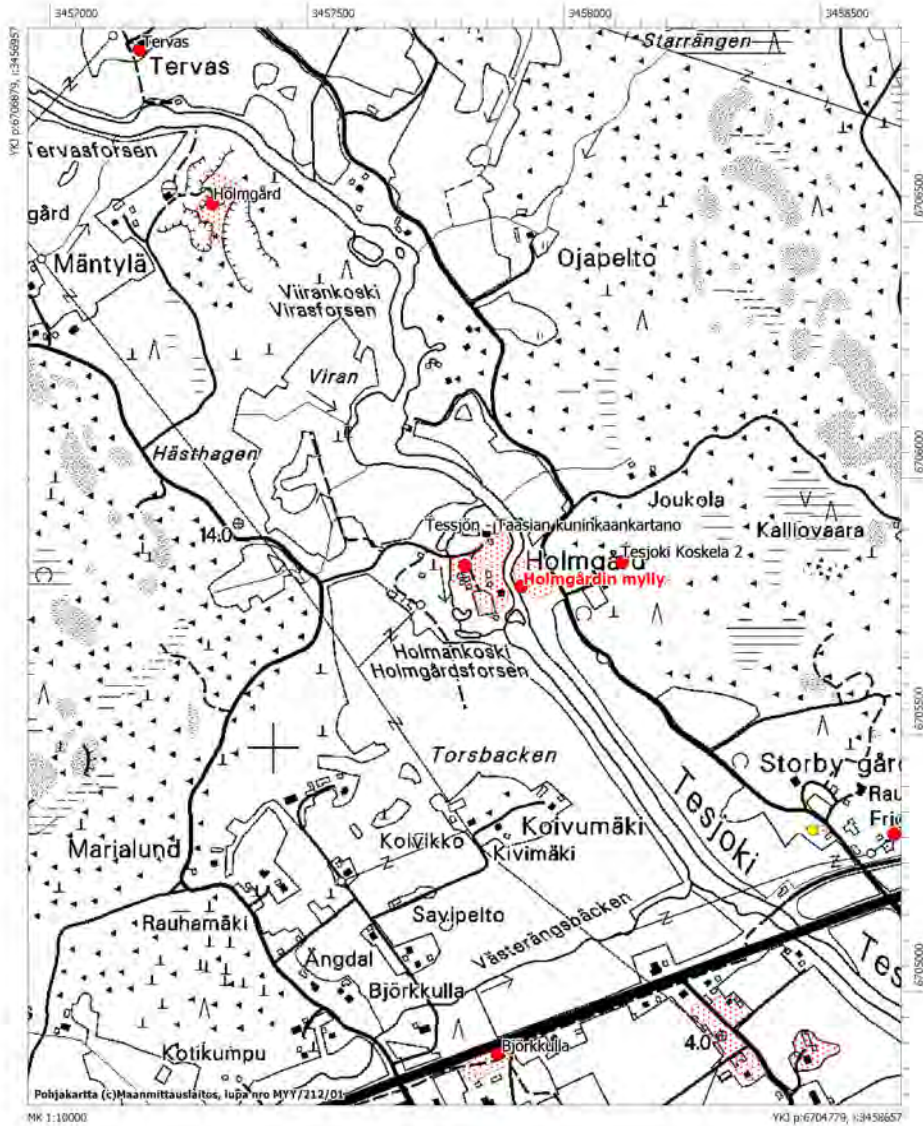
Loviisan pohjoisosien ja Ruotsinpyhtään Tesjoen inventointi 2007

Ruotsinpyhtää Tessjön - Taasian kuninkaankartano

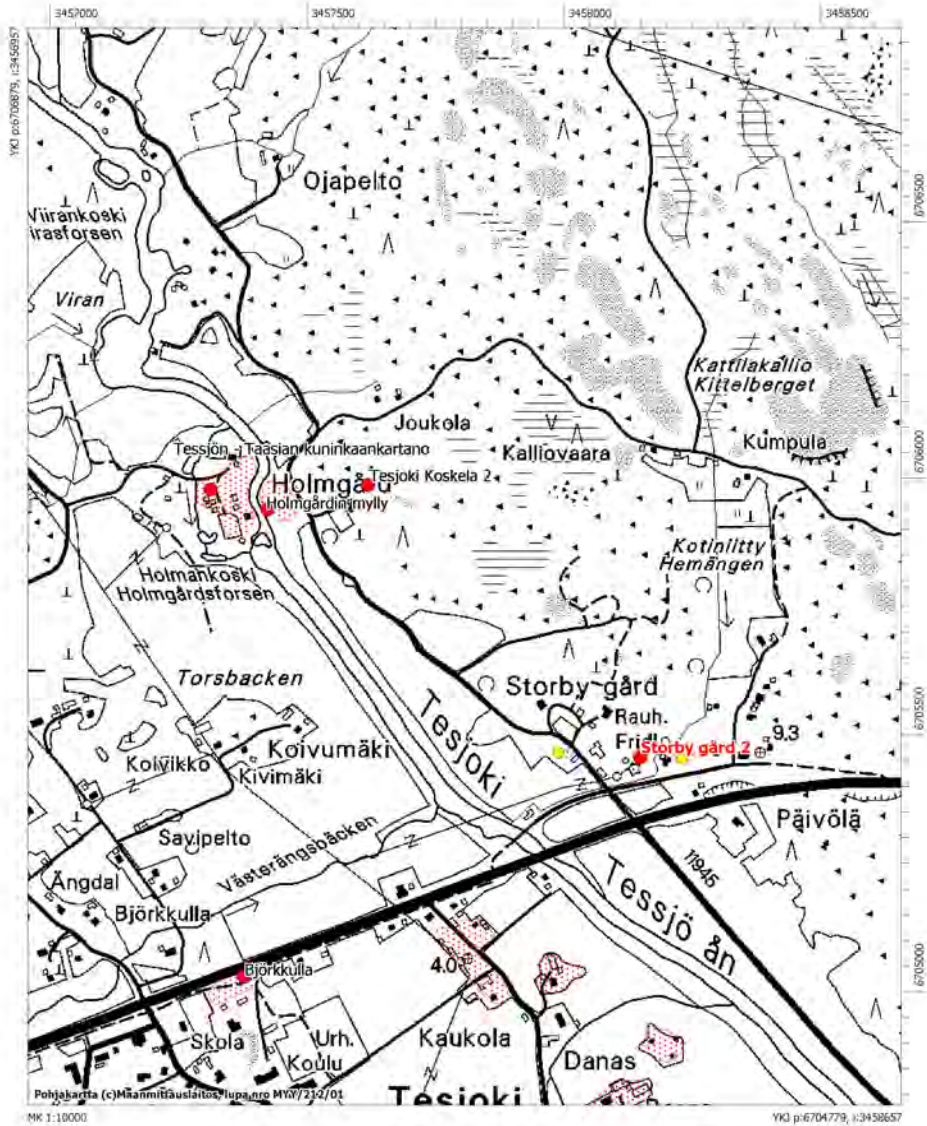
Loviisan pohjoisosien ja Ruotsinpyhtään Tesjoen inventointi 2007

Ruotsinpyhtää Holmgårdin mylly

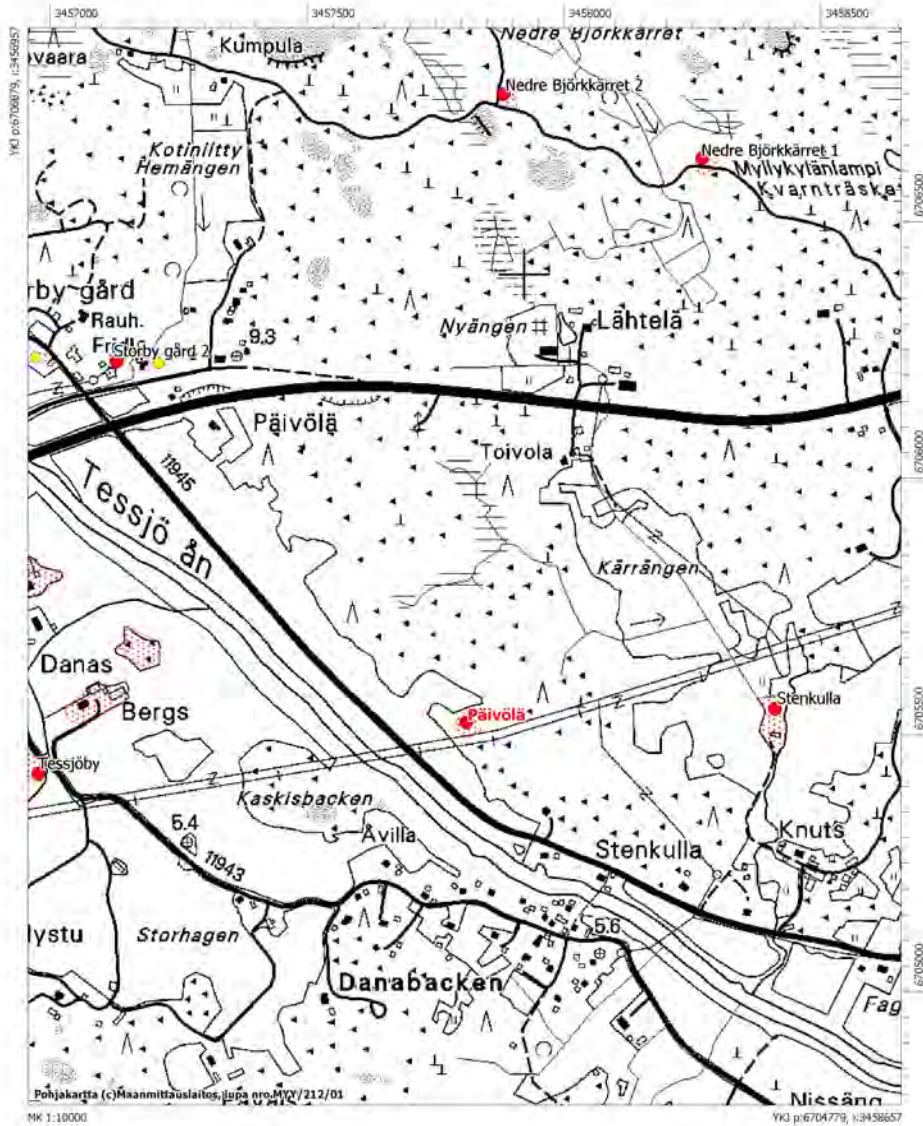
Loviisan pohjoisosien ja Ruotsinpyhtään Tesjoen inventointi 2007

Ruotsinpyhtää Storby gård 2

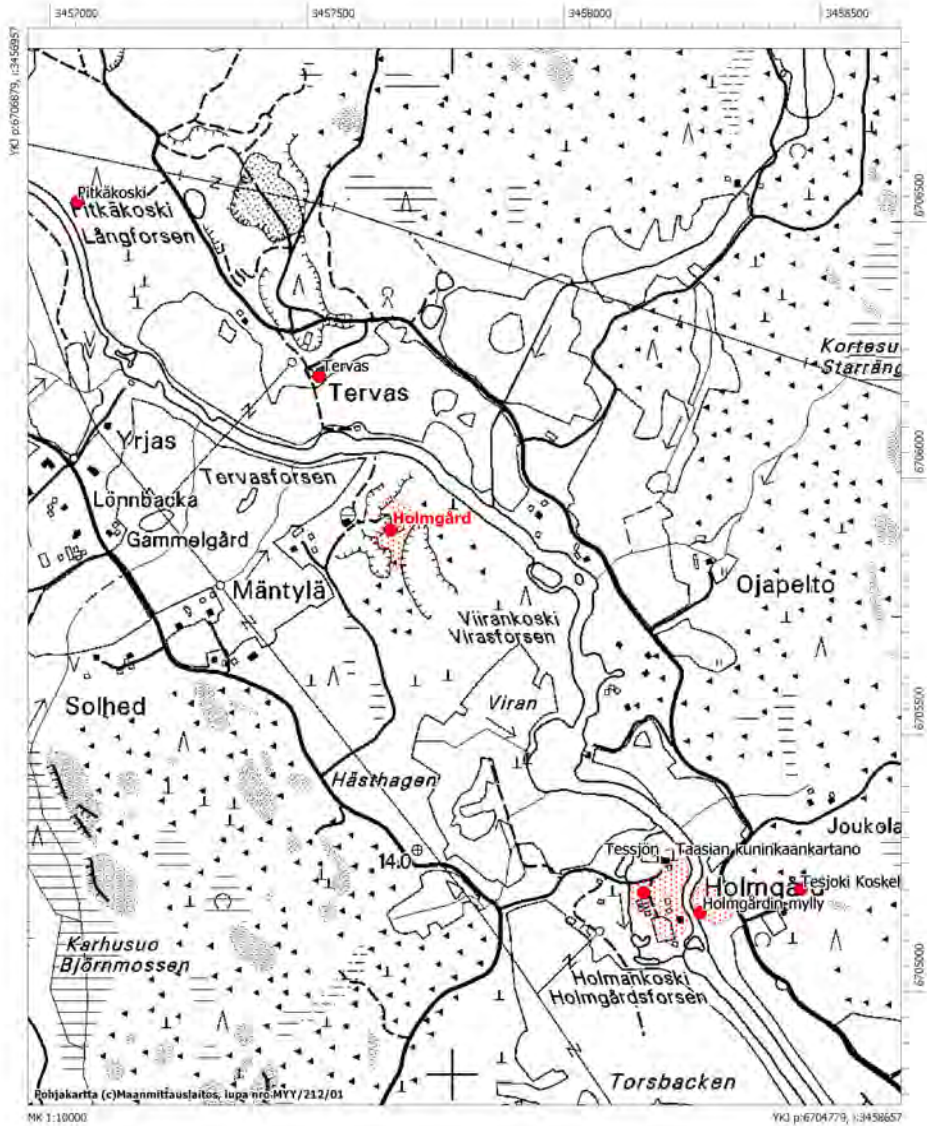
Loviisan pohjoisosien ja Ruotsinpyhtään Tesjoen inventointi 2007

Ruotsinpyhtää Päivölä

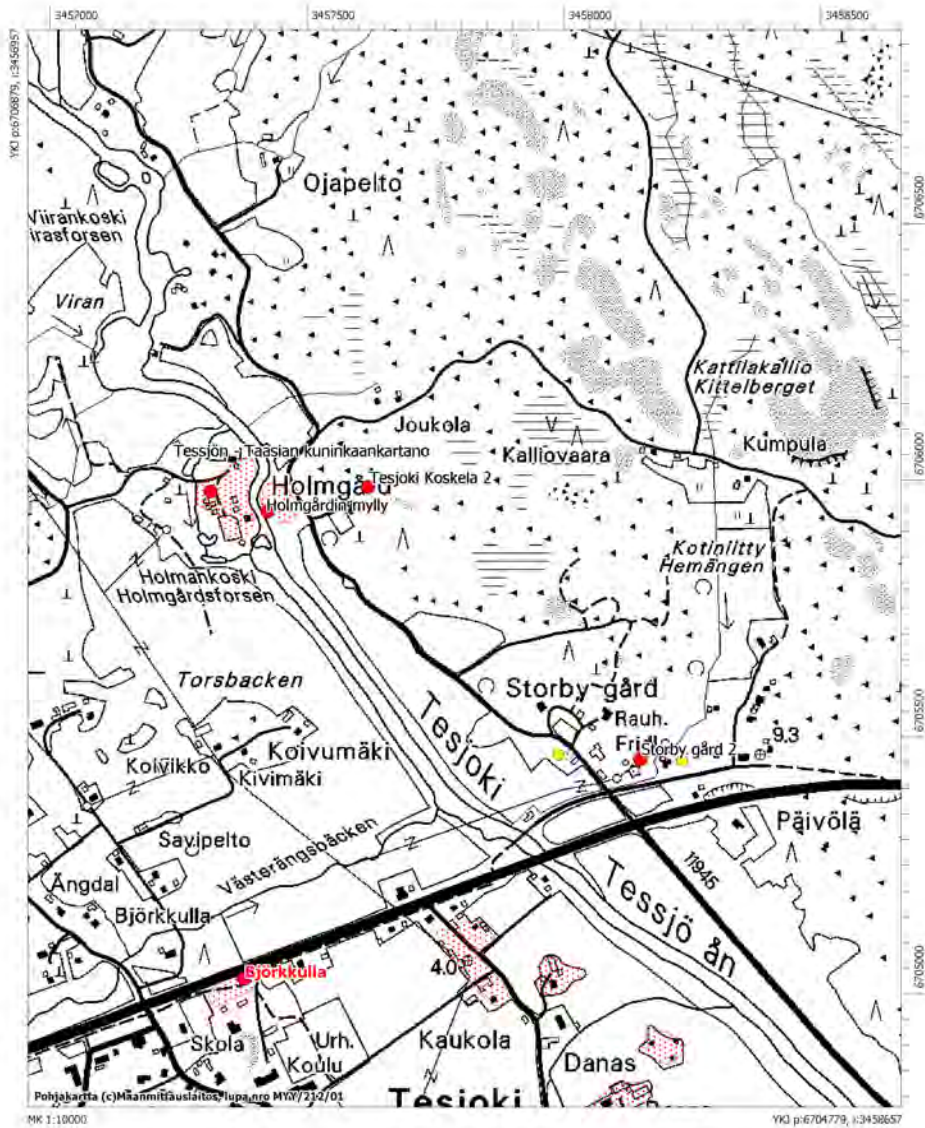
Loviisan pohjoisosien ja Ruotsinpyhtään Tesjoen inventointi 2007

Ruotsinpyhtää Holmgård

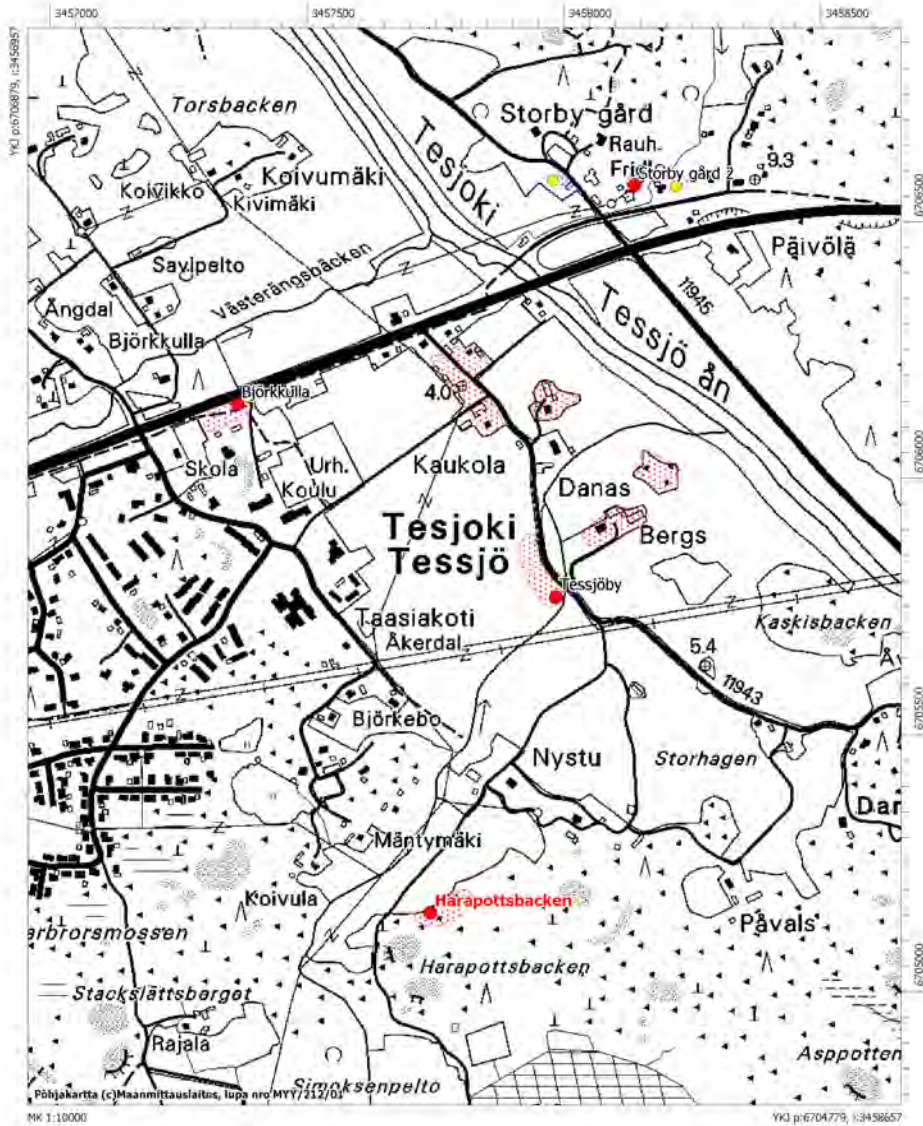
Loviisan pohjoisosien ja Ruotsinpyhtään Tesjoen inventointi 2007

Ruotsinpyhtää Björkkulla

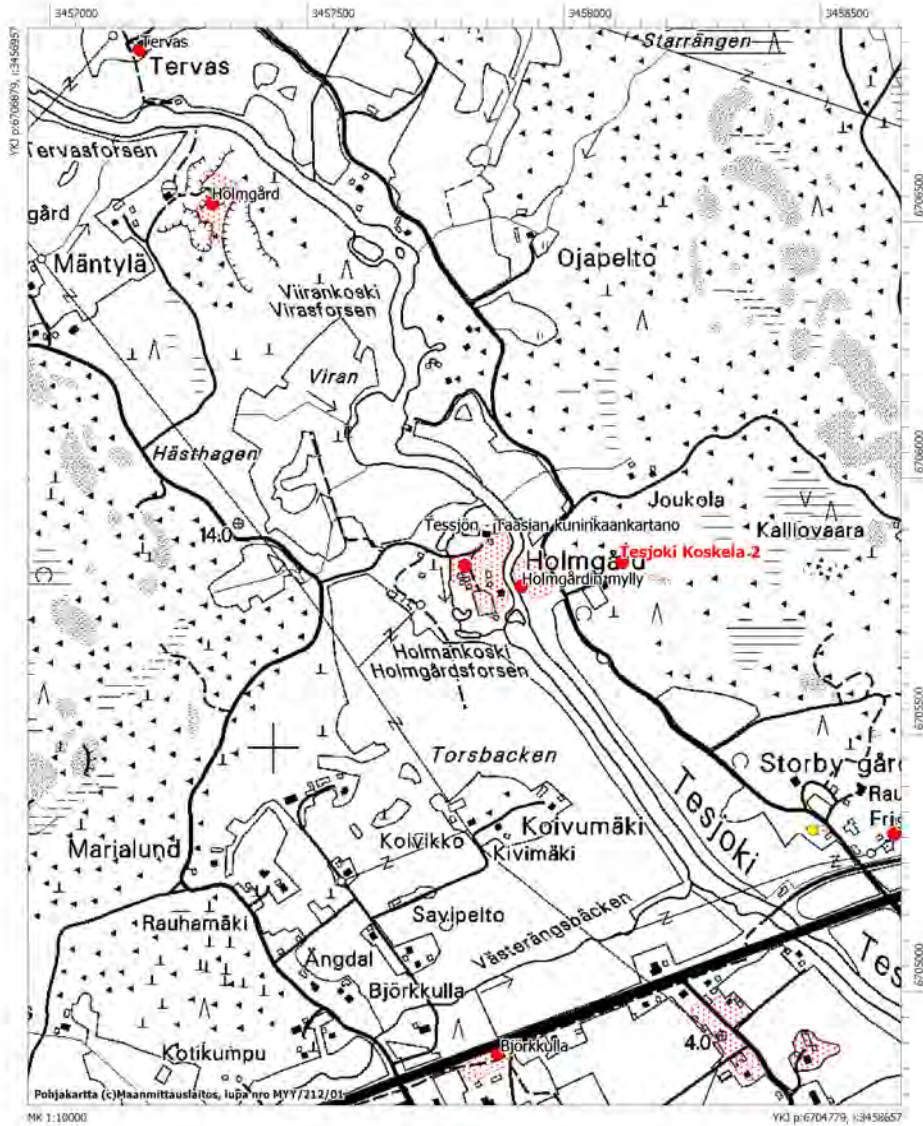
Loviisan pohjoisosien ja Ruotsinpyhtään Tesjoen inventointi 2007

Ruotsinpyhtää Harapottsbacken

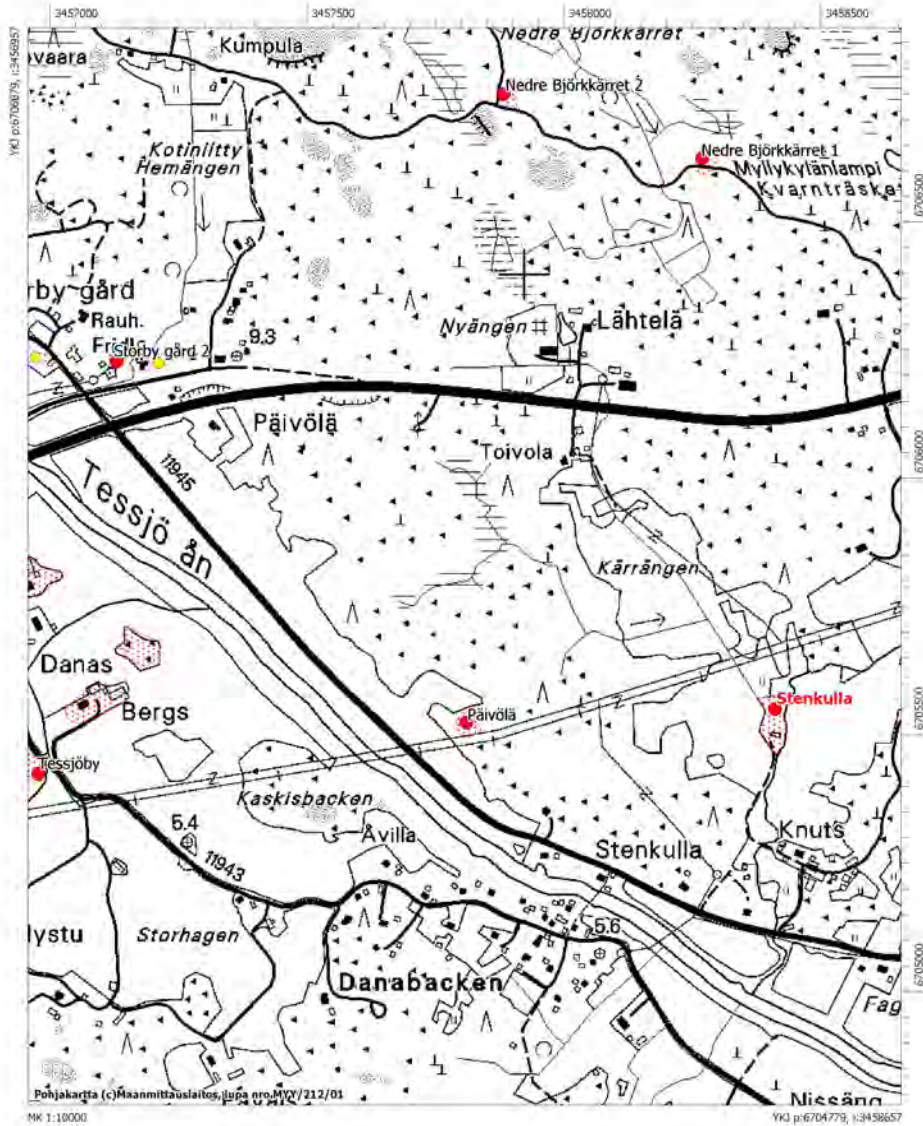
Loviisan pohjoisosien ja Ruotsinpyhtään Tesjoen inventointi 2007

Ruotsinpyhtää Tesjoki Koskela 2

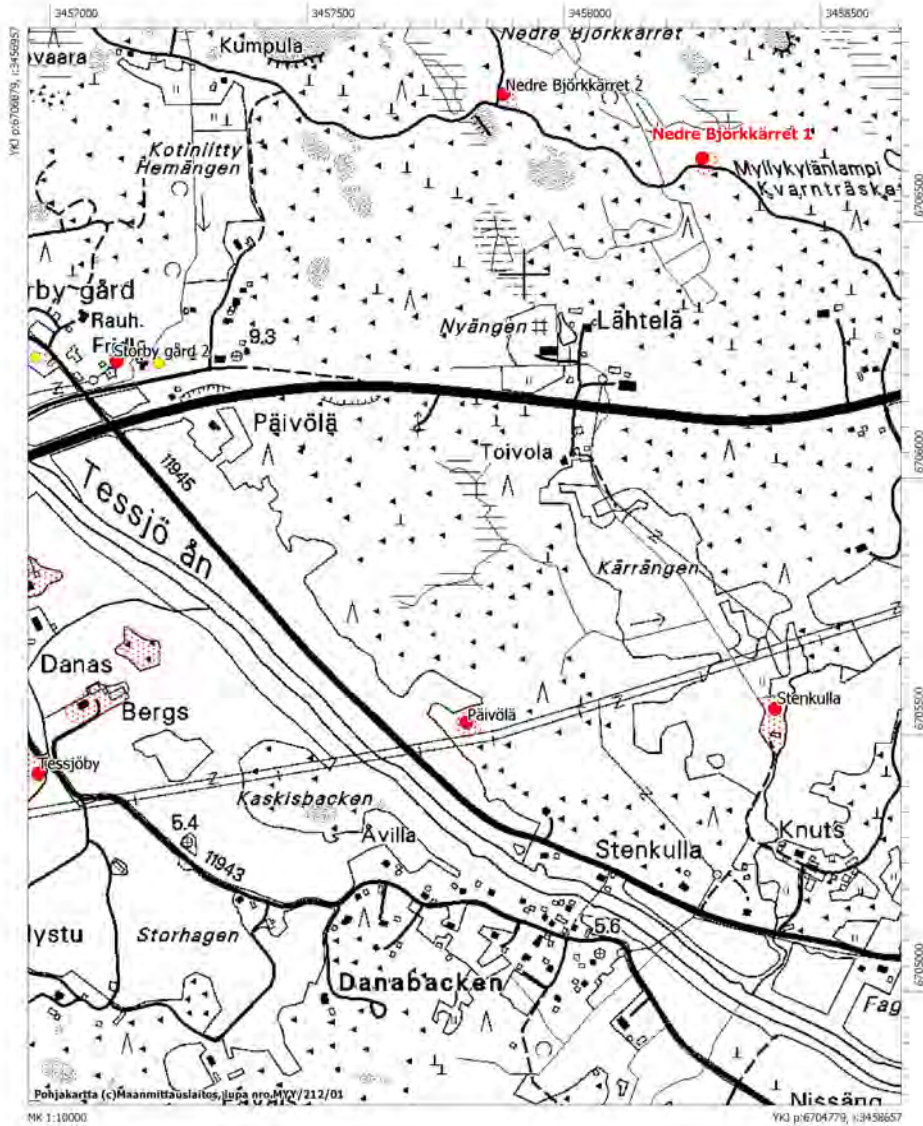
Loviisan pohjoisosien ja Ruotsinpyhtään Tesjoen inventointi 2007

Ruotsinpyhtää Stenkulla

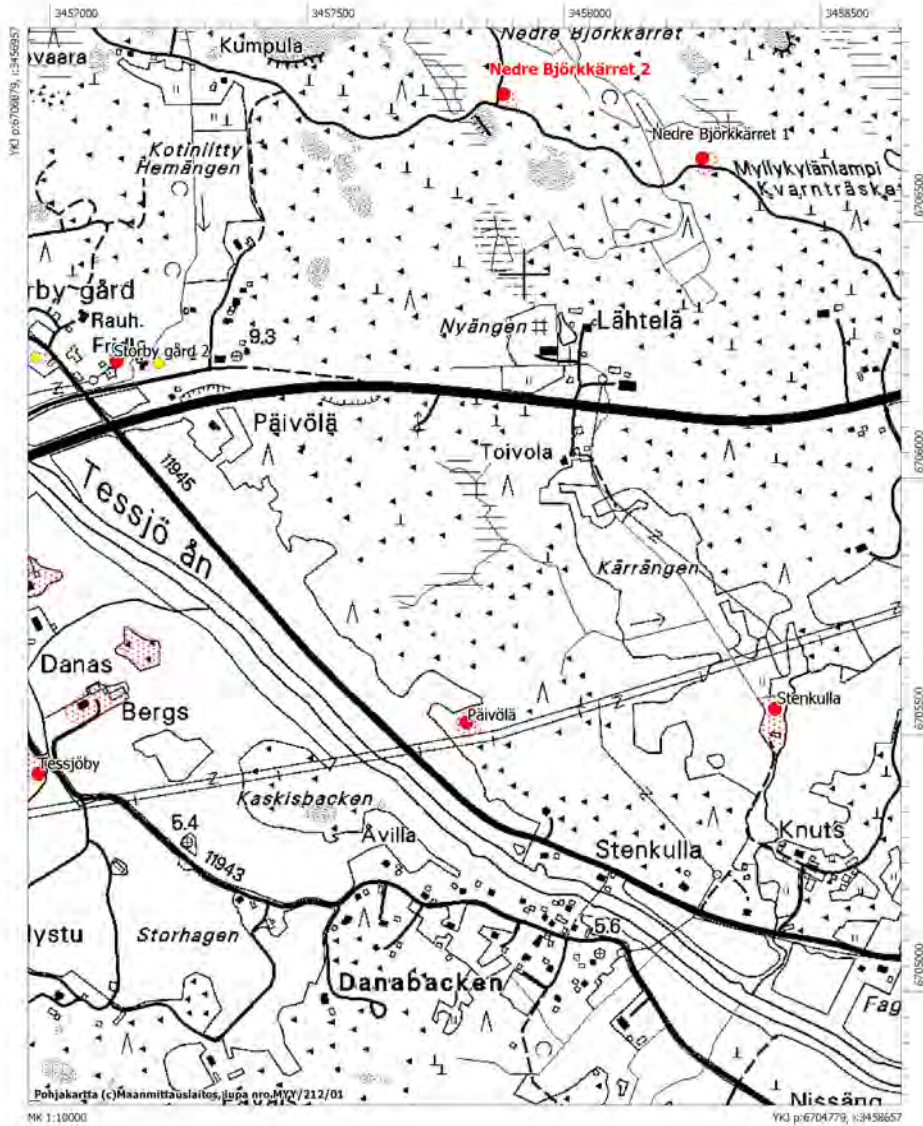
Loviisan pohjoisosien ja Ruotsinpyhtään Tesjoen inventointi 2007

Ruotsinpyhtää Nedre Björkkärret 1

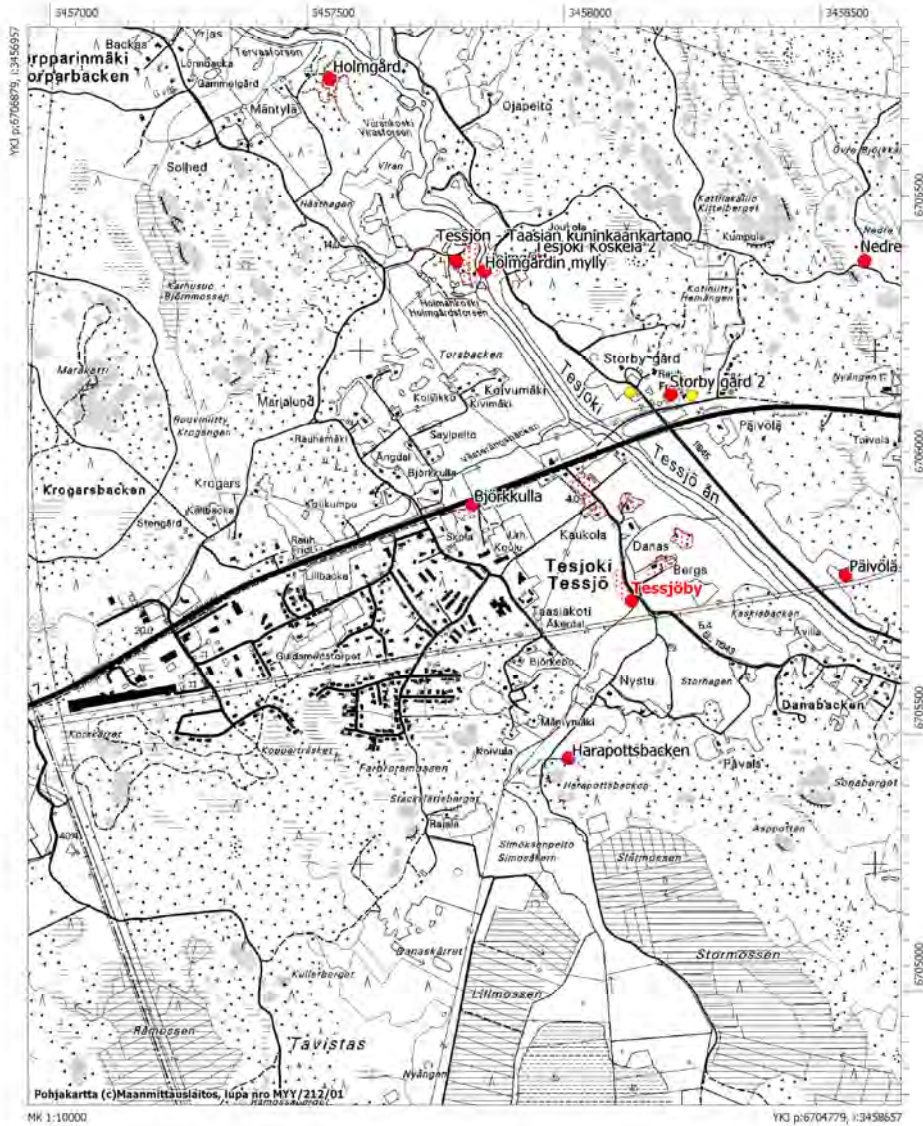
Loviisan pohjoisosien ja Ruotsinpyhtään Tesjoen inventointi 2007

Ruotsinpyhtää Nedre Björkkärret 2

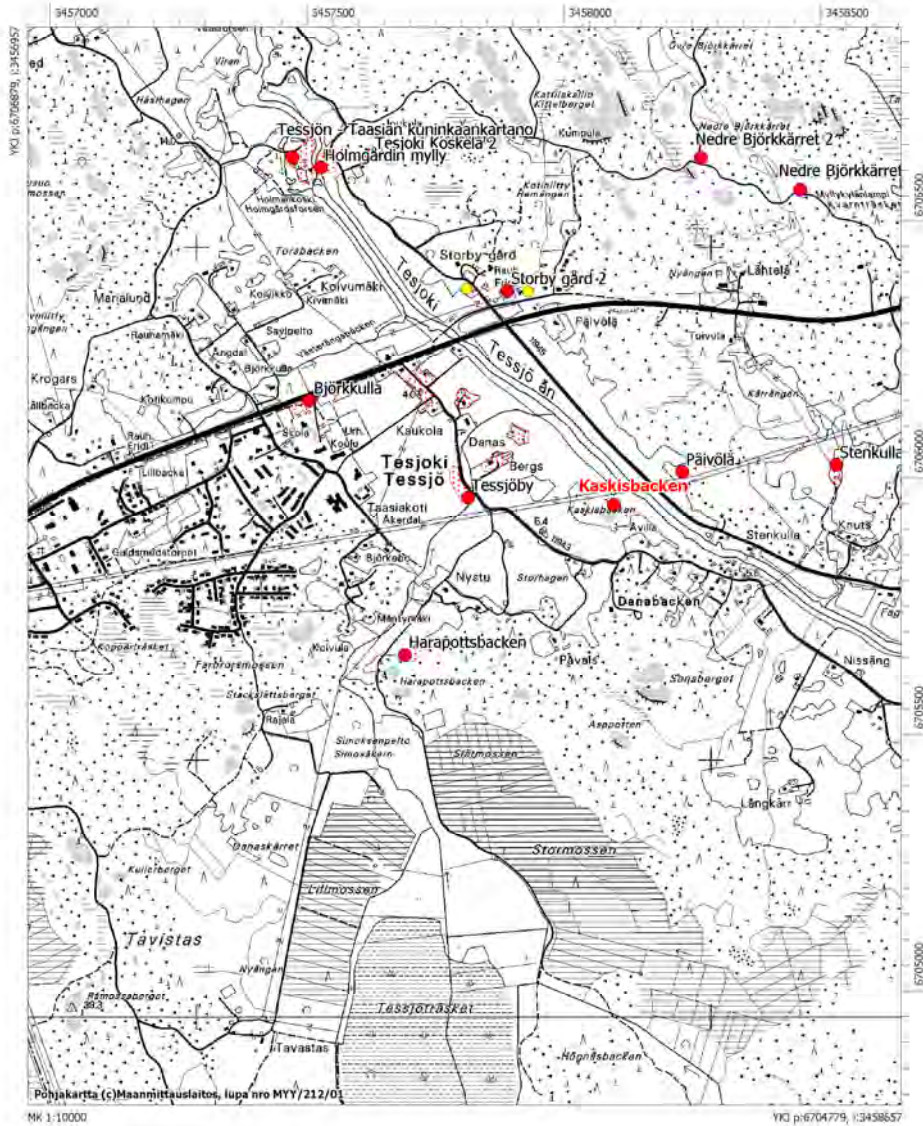
Loviisan pohjoisosien ja Ruotsinpyhtään Tesjoen inventointi 2007

Ruotsinpyhtää Tessjöby

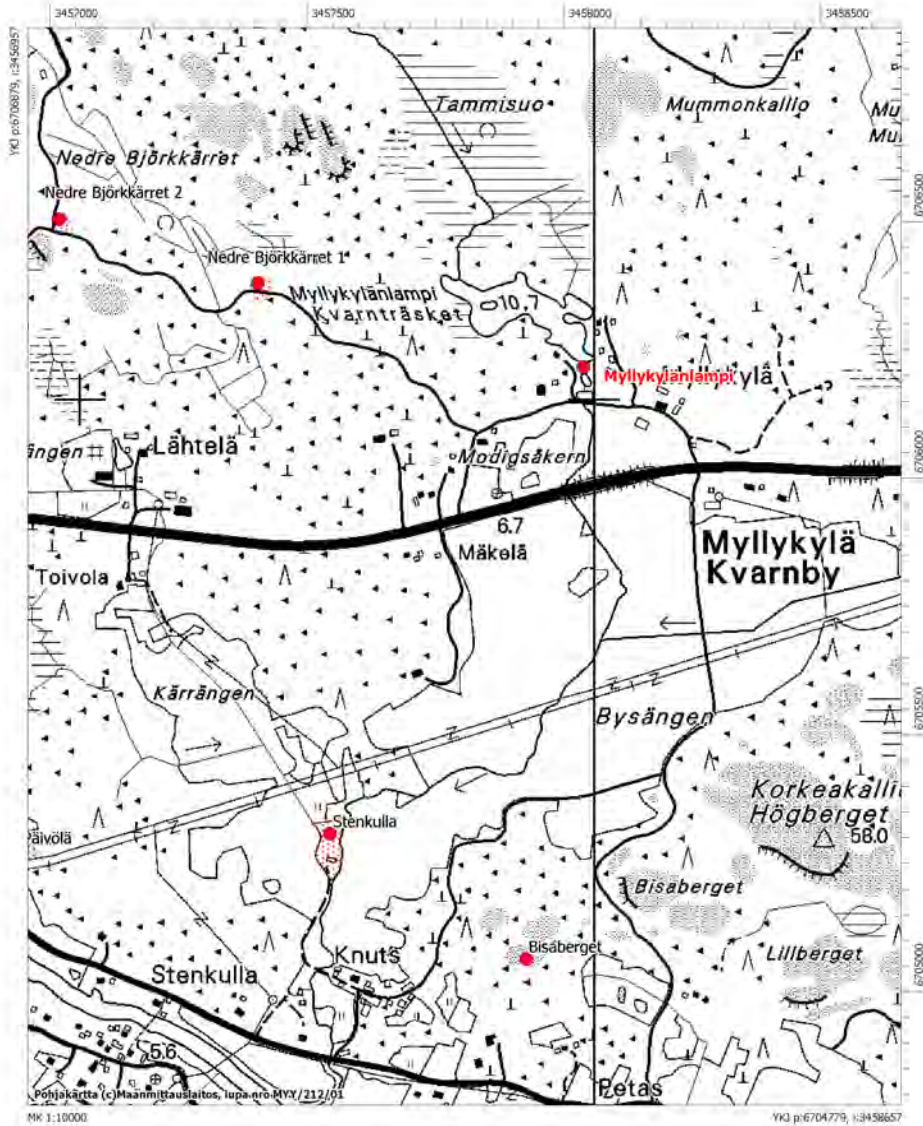
Loviisan pohjoisosien ja Ruotsinpyhtään Tesjoen inventointi 2007

Ruotsinpyhtää Kaskisbacken

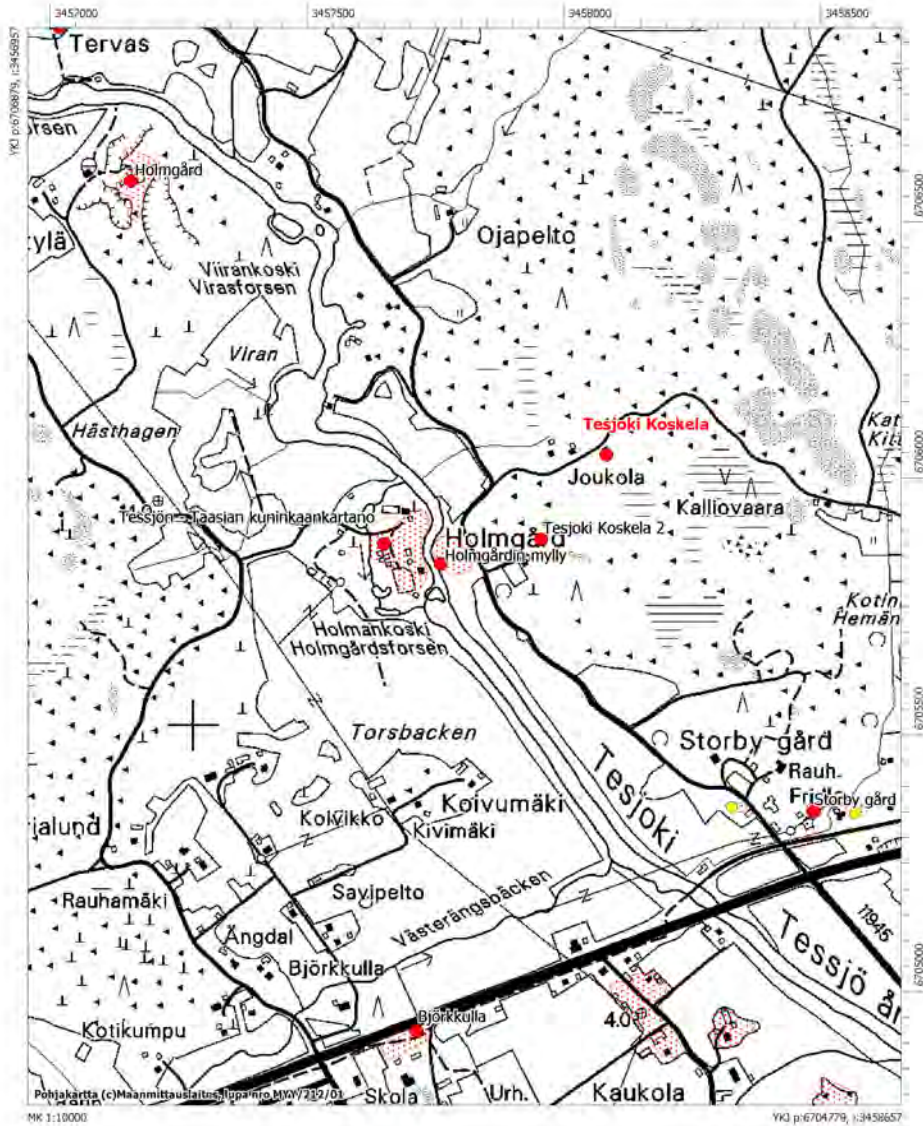
Loviisan pohjoisosien ja Ruotsinpyhtään Tesjoen inventointi 2007

Ruotsinpyhtää Myllykylänlampi

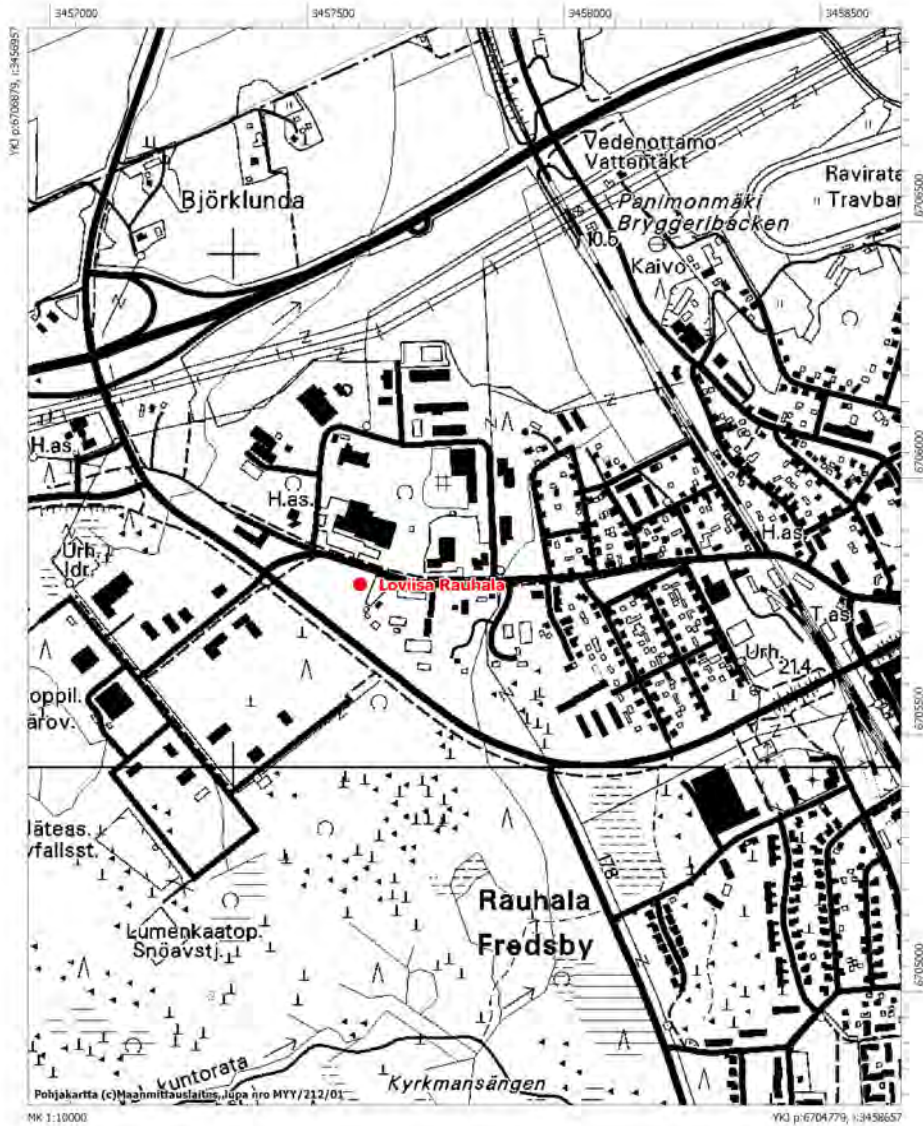
Loviisan pohjoisosien ja Ruotsinpyhtään Tesjoen inventointi 2007

Ruotsinpyhtää Tesjoki Koskela

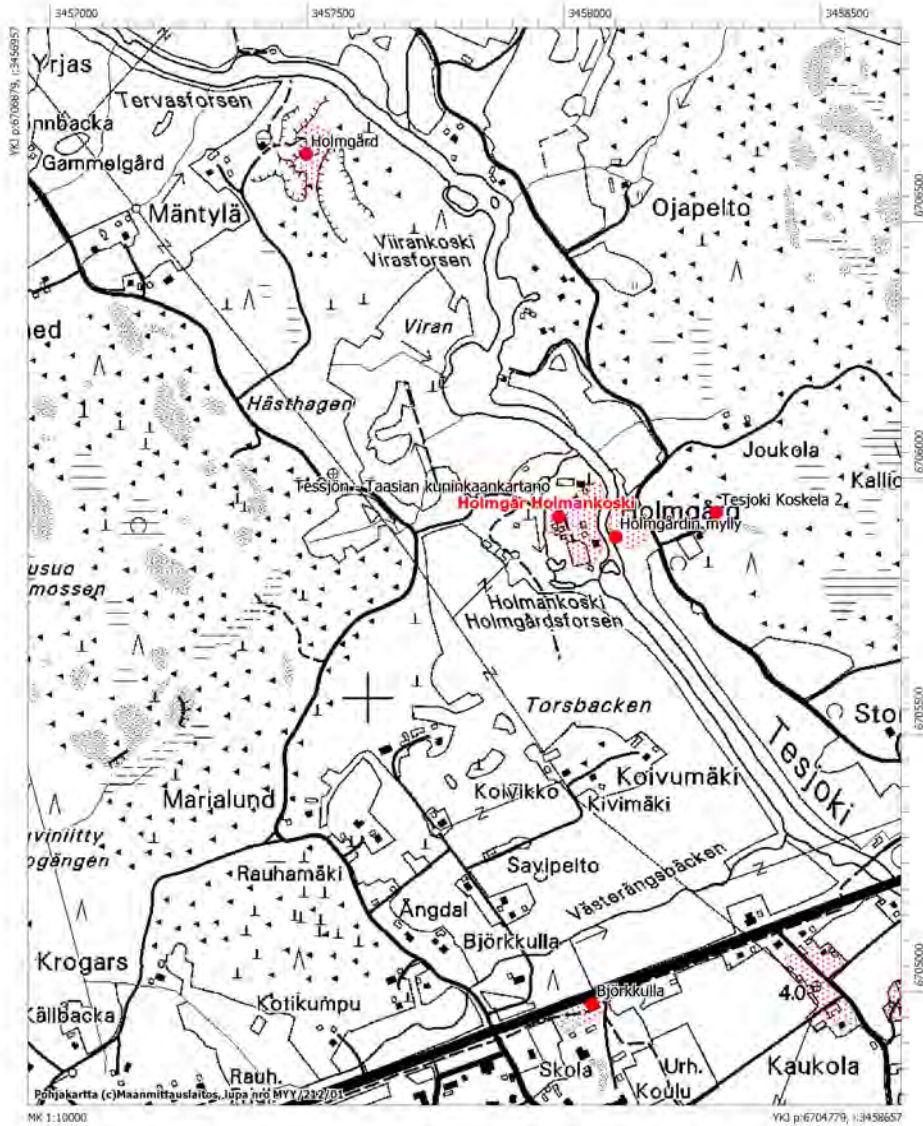
Loviisan pohjoisosien ja Ruotsinpyhtään Tesjoen inventointi 2007

Loviisa Rauhala

Loviisan pohjoisosien ja Ruotsinpyhtään Tesjoen inventointi 2007

Ruotsinpyhtää Holmgård Holmankoski

Loviisan pohjoisosien ja Ruotsinpyhtään Tesjoen inventointi 2007

Ruotsinpyhtää Storby gård

